

Міністерство освіти і науки України
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Філософський факультет
Кафедра політології

**АМЕРИКАНСЬКІ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНІ РУХИ
ТА ЇХНЯ РОЛЬ У ЗРОСТАННІ НАСИЛЛЯ В
СУЧАСНИХ УМОВАХ В США.**

Кваліфікаційна робота
за спеціальністю 052 - Політологія
освітнього рівня «магістр»

студента
II курсу ОР «Магістр»
денної форми навчання
Ігоря СКРИПЧЕНКА

Науковий керівник -
доктор політичних наук, професор
Володимир ЦВИХ

Допущено до захисту:

Завідувач кафедри _____

Київ – 2021

ЗМІСТ

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ	3
ВСТУП	4
РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АМЕРИКАНСЬКИХ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИХ РУХІВ ТА ЇХНЬОЇ РОЛІ У ЗРОСТАННІ НАСИЛЛЯ В США.	7
РОЗДІЛ 2. ВИНИКНЕННЯ ТА ЗРОСТАННЯ АКТИВНОСТІ ПРОТЕСТНИХ ТА РАДИКАЛЬНИХ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИХ РУХІВ В США.	24
РОЗДІЛ 3. РОЛЬ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОГО РУХУ «BLACK LIVES MATTER» В ПОЧАТКУ ЕСКАЛАЦІЇ НАСИЛЬСТВА В АМЕРИКАНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ.	62
ВИСНОВКИ	86
СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ І ДЖЕРЕЛ	91

ПЕРЕЛІК УМОВНИХ ПОЗНАЧЕНЬ

ЗМІ - засоби масової інформації

ККК - Ку-клукс-клан

КПН - Комуністична партія Німеччини

НСР - Націонал-соціалістичний рух

США - Сполучені Штати Америки

ФБР - Федеральне бюро розслідувань

ФРС - Федеральна резервна система

BLM - Black Lives Matter

ВСТУП

Актуальність роботи. На сучасному етапі політичного розвитку США ми можемо спостерігати новий етап ескалації насилля в суспільстві. Події, які пройшли 6 січня 2020 року під час спроби захоплення прихильниками Дональда Трампа будівлі Конгресу та масові протести й погроми, що тривали все літо 2020 року через смерть афроамериканця Джорджа Флойда, стали яскравим тому прикладом. Сучасна ескалація насилля в США має своїми витоками діяльність громадсько-політичних рухів як лівого, так і правого ідеологічного спрямування. Найбільше в розпалюванні ворожнечі в суспільстві відзначилися такі рухи, як «Black Lives Matter» та «Антифа» з одного боку і «альт-праві» та «альт-лайт» рухи з іншого. Ці рухи підбурювали масові протести, які часто закінчувалися насильницькими діями.

Зростання радикальних поглядів в американському суспільстві веде до підвищення політичної поляризації. Важливо проаналізувати причини такого розвитку подій для подальшого прогнозування політичної ситуації в США. Необхідно визначити, наскільки радикальні громадсько-політичні рухи залежать один від одного. Адже виникнення одних радикальних рухів провокує появу альтернативних рухів. Важливо з'ясувати, чому Демократична та Республіканська партії США не змогли запобігти поширенню радикалізації в суспільстві. Крім того, дії та заяви представників обох партій часто вносили ще більшу ескалацію в політичний розвиток подій. Дослідження також надасть змогу визначити, наскільки є важливим своєчасне засудження та зупинення розвитку радикальних поглядів у суспільстві.

Мета дослідження - проаналізувати американські громадсько-політичні рухи та їхню роль у зростанні насилля в сучасних умовах в США.

Завдання дослідження:

- проаналізувати та систематизувати теоретичні засади дослідження американських громадсько-політичних рухів та їхньої ролі у зростанні насилля в США.
- виокремити особливості виникнення та зростання активності протестних та радикальних громадсько-політичних рухів в США.
- визначити роль громадсько-політичного руху «Black Lives Matter» в початку ескалації насильства в американському суспільстві.

Об'єкт дослідження - громадсько-політичні рухи в Сполучених Штатах Америки.

Предмет дослідження - роль американських громадсько-політичних рухів у зростанні насилля в сучасних умовах в США.

Методи дослідження. Для розкриття теми дослідження в роботі використовується системний, структурно-функціональний, інституціональний, біхевіоральний та порівняльний методи. За допомогою системного методу розкриваються місце та взаємозв'язок громадсько-політичних рухів з інститутами держави, ЗМІ та громадянським суспільством. Досліджується наскільки вагомими є рухи в загальній соціальній системі суспільства.

Структурно-функціональний метод доповнює системний метод і допомагає визначити особливості функціонування радикальних громадсько-політичних рухів в рамках американського суспільства. За допомогою цього методу досліджується взаємовплив рухів на елементи політичної системи США, а також вплив політичних партій на діяльність громадських рухів. Розкривається вплив громадських рухів на ЗМІ та журналістів, а також вплив на роботу правоохоронних органів.

Інституціональний метод передбачає аналіз та систематизацію громадсько-політичних рухів як політичних інститутів. Розкривається системна взаємодія інститутів та акторів політичного процесу в рамках збільшення насильства в суспільстві. Досліджується реакція та відповідність дій рухів в межах політичних та правових інститутів в США. Порівняльний метод дозволяє визначити спільні та відмінні риси лівих та правих протестних та радикальних громадських рухів. Порівняльно-історичний метод дозволяє виявити спільні та відмінні риси сучасних та минулих радикальних громадсько-політичних рухів, які діяли в ХІХ та ХХ столітті в США.

Біхевіоральний метод допомагає зрозуміти поведінку організаторів та учасників громадсько-політичних рухів. Дослідити їх реакцію та поведінку на політичні та економічні події в США. Виявити причини популяризації їх ідей серед населення. Отримані висновки щодо діяльності громадських рухів підкріплюються за допомогою методів аналізу документів та експертних оцінок державних та недержавних установ Сполучених Штатів Америки.

Поставлена мета і завдання зумовили **структуру дипломної роботи**, яка складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаної літератури і джерел (149 найменувань). Загальний обсяг роботи складає 110 сторінок.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ ЗАСАДИ ДОСЛІДЖЕННЯ АМЕРИКАНСЬКИХ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИХ РУХІВ ТА ЇХНЬОЇ РОЛІ У ЗРОСТАННІ НАСИЛЛЯ В США

Громадсько-політичні рухи є невід'ємною складовою розвинутого демократичного суспільства. Їх діяльність допомагає звичайним громадянам об'єднуватися для вирішення важливих проблем повсякденного та суспільно-політичного життя. Громадсько-політичні рухи також є інститутами громадянського суспільства і досягають своїх цілей за допомогою впливу на політичні партії та органи державної влади, тому їх діяльність є важливою частиною політичного життя у кожній країні світу.

Однак, громадсько-політичні рухи не завжди діють на користь функціонування демократичних інститутів. Суспільно-історична практика демонструє, що ці рухи могли як допомагати руйнувати авторитарні та тоталітарні політичні режими, так і дестабілізувати сталі демократичні інститути. Діяльність громадсько-політичних рухів не завжди носить демократичний характер. Ці рухи можуть відображати радикальні настрої людей. Тож дослідження громадсько-політичних рухів дає нам можливість зрозуміти наявні погляди громадян стосовно дієздатності державних органів та зрозуміти чи несуть ці рухи позитивні зміни для країни загалом.

В політичній науці громадські рухи часто називають суспільними. Це пов'язано з особливостями перекладу з іноземних мов. Для прикладу, в англійській мові громадсько-політичний рух визначають як «political and social movement». Однак, в українській мові прикметники «громадський» і «суспільний» є синонімами, тож використання обох понять не є помилковим. Термін «громадський рух» вперше вжив німецький філософ Лоренц фон Штейн в своїй праці «Історія французьких соціальних рухів с 1789 року до сьогодні» в 1850 році[137, с. 5]. Американський політолог та соціолог Чарльз

Тіллі зазначає, що перші громадські рухи брали участь у політичних подіях ще в кінці XVIII століття під час Французької революції 1789 - 1799 років. Активне поширення громадських рухів відбувалося в XIX столітті. На це впливала промислова революція, яка сприяла швидким економічним та соціальним змінам в житті більшості європейців та американців. Діяльність масових громадських рухів у цей час стала основою для виникнення масових партій. В першу чергу, це були робітничі рухи. Саме з позиції розвитку робітничого класу, фон Штейн і вжив свій термін. Він в своїй праці обґрунтовував ідею безперервного та єдиного процесу, завдяки якому весь робітничий клас набував самосвідомості та влади [137, с. 6]. Громадські рухи, як самостійний напрям дослідження в соціально-гуманітарних дисциплінах почав формуватися в середині XX століття. Саме в цей час були сформульовані перші парадигми, які пояснюють цей суспільний феномен.

Існують різні підходи до визначення та розуміння поняття «громадський рух». Французький соціолог Ален Турен зазначає, що громадський рух - це така форма колективної діяльності, за допомогою якої соціальні громади втручаються у хід історії. Дослідники Н. Залд та Ч. Тіллі визначають громадський рух як сукупність установок на соціальні зміни. Ці установки є передумовами для формування організації руху, що має суспільно-політичну спрямованість. Ален Турен зазначає, що громадські рухи мають конфліктний та наступальний характер. Вони критикують ті чи інші параметри вже існуючих суспільних відносин й культурних моделей, таким чином вони діють як фактор змін [14, с.52].

Подібне розуміння природи громадських рухів висуває польський соціолог Пйотр Штомпка. Він дає наступне визначення: «Під суспільними рухами ми маємо на увазі вільно організовані колективи, які діють спільно в неінституціоналізованій формі для того, щоб впровадити зміни в суспільстві» [14, с. 52]. Американський соціолог Герберт Блумер визначав громадські рухи як колективні ініціативи для встановлення нового соціального

порядку[123, с. 8]. Таке трактування дає й англійський соціолог Ентоні Гідденс. Він визначає суспільний рух як колективну спробу впровадити спільні інтереси чи досягти спільних цілей за допомогою колективної дії за межами встановлених інститутів[14, с. 55].

Дослідники Андре Гундер Франк й Марта Фуентес розмежовують громадський та політичний рух. На їхню думку, політичні рухи прагнуть політичної влади, на відміну від громадських. Громадський рух має своєю метою соціальну трансформацію. Активісти громадських рухів мобілізуються для досягнення соціальної справедливості [62, с. 185-186]. Однак, досягти соціальних змін не зачіпаючи політичну сферу життя неможливо. Соціальна сфера життя тісно перетинається й залежить від політичної складової. В процесі досягнення своїх цілей, громадські рухи, так чи інакше, вимушені взаємодіяти з державними органами та політичними партіями й організаціями. Тож німецький соціолог Рудольф Хеберле влучно зауважував, що всі громадські рухи мають політичні наслідки, навіть якщо їх учасники не прагнуть політичної влади [137, с. 6]. Чарльз Тіллі, в свою чергу, вважає, що громадські рухи є основною формою участі простих людей в публічній політиці[137, с. 3]. Враховуючи ці обставини, громадські рухи часто називають громадсько-політичними.

Кожен громадсько-політичний рух має свої причини утворення. Американський соціолог Нейл Смелзер виділяє 6 умов, за яких утворюються і функціонують громадські рухи[123, с. 15-18]:

- структурне сприяння - це загальні соціальні фактори, що сприяють створенню суспільних рухів або навпаки перешкоджають їх створенню. Смелзер, для прикладу, зазначав, що політична система Сполучених Штатів сприяє утворенню різних громадських рухів. Однак, наявність умов для створення незалежних громадських об'єднань не завжди є причиною утворенню різних рухів. Смелзер зазначав, що велике

значення має передбачуваність розвитку подій для людей. Досконале та передбачуване законодавство в США не передбачає утворенню великої кількості масових радикальних громадських рухів та об'єднань [123, с. 15];

- структурна напруга - виникає внаслідок конфлікту інтересів у суспільстві. Невизначеність, тривога або пряме зіткнення інтересів є вираженням цієї напруги. Причини напруги можуть мати загальний характер або навпаки бути специфічними в окремій ситуації. Нерівність між етнічними групами може викликати загальну напругу, що в свою чергу може спричинити локальні конфлікти. Також расові конфлікти можуть спричинити нові культурні контакти між різними етнічними групами. Наприклад, внаслідок масового переселення одних етнічних груп в місце проживання інших однорідної расової спільноти. Також Смелзер наголошує, що радикальні рухи та об'єднання зазвичай агітують та залучають до своїх лав вразливі групи населення. До них часто відносяться різні меншини та бідні верстви населення;
- поширення узагальнених переконань або ідеології. Громадські рухи часто виникають не тільки через конфлікти інтересів у суспільстві, але й внаслідок впливу певних переконань, які є частиною ідеології. Останні кристалізують невдоволення й пропонують певний алгоритм дій для вирішення проблем. Але Смелзер наголошує, що такі переконання не обов'язково викликають значні суспільні протести. Для того щоб почалися значні суспільні заворушення необхідно поєднання інших факторів та умовх[123, с. 15];
- фактори прискорення - це події чи надзвичайні ситуації, які виступають у ролі точки відліку для початку активної мобілізації громадських рухів. В умовах расової напруги, будь-яка подія між представниками різних рас чи етнічних груп може викликати заворушення. Однак, Смелзер зауважує, що не кожна сутичка між представниками різних расових груп обов'язково викликає бунти чи погроми[123, с.16]. Все залежить від

середовища в якому відбуваються події. Особливо велику увагу відіграють загальні переконання та інтерпретація цих подій в суспільстві;

- мобілізація учасників рухів до дій. За наявності попередніх чотирьох умов для початку активних протестних дій необхідна група людей, які організовані за однаковими поглядами. Також для виникнення ефективного громадського руху необхідна наявність лідера. Саме його дії впливають на швидкість мобілізації та розповсюдження ідей руху. Важливими умовами для ефективної мобілізації є наявність сталих засобів комунікації, фінансових та матеріальних ресурсів;
- процес соціального контролю. Органи державної влади можуть втручатися та вносити зміни в структурні фактори, які спричиняють появу нових суспільних рухів. Ці кроки влади можуть бути направлені, як на зменшення факторів напруги й на виконання вимог громадсько-політичних рухів, так і навпаки, діяти проти них задля збереження вже існуючих суспільних відносин у державі.

Смелзер зазначає, що перші чотири умови можуть спричинити вуличні погроми та сплеск насилля. Однак, це може не призвести до появи громадсько-політичного руху. Останні дві умови - є невід'ємною складовою утворення справді дієвого та ефективного громадського руху[123, с. 17]. Але навіть наявність всіх цих умов не означає, що діяльність громадсько-політичного руху не може призвести до серйозних сутичок та зростання насильства. Герберт Блумер підкреслював, що всі громадсько-політичні сили зароджуються в результаті суспільних заворушень [3, с. 20].

Хоча модель Смелзера демонструє важливі елементи та етапи утворення громадських рухів, вона не є досконалою. Смелзер розглядає діяльність суспільних рухів як реакцію на певні події у громаді або країні[3, с. 20]. Його модель не враховує, що громадсько-політичні рухи можуть утворитися спонтанно для досягнення певних соціально-політичних змін без наявності

структурної напруги. Крім того, Смелзер не враховує, що громадсько-політичні рухи можуть набувати ваги у суспільстві без серйозних факторів прискорення, якими є певні важливі для суспільства події. Завдяки діяльності зацікавлених груп інтересів або ЗМІ, будь-яка незначна подія може перетворитись на «важливу», задля створення штучного дискурсу. Наявність такого штучного сценарію розвитку певних громадсько-політичних рухів може призвести до утворення рухів антагоністів. Завдання яких буде припинити поширення дискурсу та діяльності іншого руху.

Алан Турен доповнює модель Смелзера своїм баченням природи функціонування громадських рухів. Турен акцентує увагу у своїх дослідженнях на історичності та на світогляді. «Історичність не є ні ідеєю, ні матеріальною ситуацією. Вона сутність соціальної дії», - зазначає А. Турен [5, с. 92]. Історичність, за Туреном, це здатність суспільства конструювати себе, опираючись на культурні моделі та використовуючи конфлікти та громадські рухи [15, с. 9]. Конфлікти, які відбуваються у суспільстві, пов'язані з боротьбою за оволодіння історичністю. «Центральним соціальним механізмом є конфлікт, за допомогою якого поле історичності, сукупність культурних моделей трансформується в систему соціальних відносин, які завжди являли собою відносини нерівності та відносини влади», - зазначає А. Турен [15, с. 9].

А. Турен звертав увагу не стільки на умови, скільки на цілі, які собі ставили різні громадські рухи. Учасники суспільно-політичних рухів, на його думку, використовували знання про соціальні процеси для зміни суспільних відносин та державних інститутів. Він вважав, що громадські рухи не завжди утворюються внаслідок спонтанної реакції на соціальну нерівність чи несправедливість. Ці рухи утворюються, маючи стратегію, яка дає їм змогу досягати власних цілей та змінювати несправедливість та нерівність, яка на їх погляд існує в суспільстві. Поєднання підходів Н. Смелзера та А. Турена дає можливість з'ясувати, що в ХХІ столітті в США активно діяли громадсько-

політичні рухи, які утворилися внаслідок структурної напруги, так і внаслідок цілеспрямованого об'єднання для досягнення певних власних цілей.

Однією з поширених форм діяльності громадсько-політичних рухів є політичний протест. Український політолог Ганна Берестова визначає політичний протест, «як індивідуальну чи групову форму політичної участі, яка полягає у вияві незгоди з політичним курсом або конкретним політичним рішенням та виникає у відповідь на порушення владними суб'єктами прав і свобод людини та громадянина»[2, с. 227]. За тактикою та засобами досягнення цілей Центр дослідження суспільства поділяє політичні протести на такі типи[2, с. 228]:

- конвенційні - загальноприйняті форми протестів, які безпосередньо не впливають на цілі протесту. До таких протестів відносяться мітинги, пікети, демонстрації;
- конфронтаційні - протестні дії, що передбачають безпосередній вплив на цілі протесту, але не супроводжуються завданням безпосередньої шкоди людям або майну. До таких форм протесту відносяться блокування роботи деяких установ, перекривання руху, страйк, голодування;
- насильницькі - протестні дії із завданням або погрозою завдання безпосередньої шкоди людям або майну.

В рамках дослідження проводився аналіз діяльності громадсько-політичних рухів та їх роль і вплив на зростання насильства в Сполучених Штатах Америки. Тому є важливим визначити сутність поняття «насилля» та його прояви і наслідки застосування в політиці. Зазвичай, насилля визначають як негативні дії одних людей проти інших, які можуть мати фізичні наслідки. Так, англійський філософ Дж. Кін визначає «насилля» як «небажані фізичні дії груп людей чи індивідів на тіла інших, які в результаті цього отримують ряд наслідків, які коливаються від шоку та подряпин до прямого каліцтва чи навіть смерті»[8, с. 10-11]. З точки зору політичної науки, дослідники А.В. Дмитрієв

та І.Ю. Залисін визначають насилля як «фізичний примус, який використовують як засіб нав'язування волі суб'єкта з метою оволодіння владою (в першу чергу, державною) для її використання, розподілу та захисту»[8, с. 8-9]. Польський філософ А. Гжегорчик стверджує, що насилля не завжди проявляється тільки у формі вбивств чи зростання злочинності. «Насиллям я називаю навмисне примушення людей до прийняття певних обставин або до відповідної поведінки за допомогою руйнування їх біологічного та психологічного життя або за допомогою погрози такого знищення», - зазначає Гжегорчик[4, с. 7].

Представники громадсько-політичних рухів в США, які застосовували насильство в ході своїх акцій протесту виправдовувались, що це єдиний засіб відстояти свої права в тих умовах, які склалися. З 2014 року в Сполучених Штатах почав активно зростати рівень насильства. Російський філософ Б.Г.Капустін також зазначає, що політика є насиллям завжди і насиллю може протистояти тільки насилля. Саме насилля, як продовження протесту дає життя свободі. «Супротив та боротьба і є насилля - навіть в елементарному примусі до злодія не вчиняти зло. Ненасилля, як відмова від такого примусу, обертається злом і в прямому сенсі є заохоченням зла»[11, с. 106]. З одного боку, такий підхід до феномену насилля в політиці є правильним. Однак, таке трактування є небезпечним, адже визначає свободу як прояв насильства. Російський філософ В.М. Межуєв, рефлексуючи на твердження Капустіна, зазначає, що насилля не виникає від необхідності свободи - вона виникає лише від необхідності влади. Крім того, Межуєв зазначає, що це є прагнення не просто до влади, а до влади, яка спирається на відносини панування та підкорення[11, с. 108].

Розумні рамки насильству, за думкою Межуєва, може надавати боротьба за введення його в законну площину. В тоталітарних та авторитарних політичних режимах, абсолютну і нічим необмежену владу мають лише окремі особи або група осіб. В той же час, більшість населення була обмежена у

свободах та правах. Саме тому в боротьбі за свободу, поки вона є привілеєм для небагатьох, насилля може відіграти важливу та позитивну роль. Узурпації влади може протистояти лише традиція революції знизу[11, с. 111].

Однак, Межуєв зауважує, що це не означає, що насилля є єдиною умовою та причиною для існування політичної свободи. Держава, дійсно, має монополію на насилля. Однак, демократичну державу вирізняє не безмежне застосування насилля проти своїх громадян, а застосування насилля лише проти тих, хто намагається порушити закони та права більшості населення. Межа, яка розділяє законне застосування насилля від незаконного - визначається силою права. Держава, яка базується на праві є, на думку Межуєва, не органом насилля, а важливою умовою для існування політичної свободи. Політика в демократичній державі тримається не на насиллі, а на суспільній згоді, на діалозі й спільному обговоренні всіх проблем важливих для суспільства. Традиція використання діалогу для вирішення суспільних проблем бере свої початки ще з Античної Греції. Для греків головною умовою для вступу до діалогу була відмова його учасників від претензій на володіння істиною. Межуєв підкреслює, що «нікому не дана монополія на істину, всі рівні перед нею, а отже і між собою. Діалог не сприймає ієрархії звань, статусу та авторитетів»[11, с. 112]. Але мистецтво діалогу - це мистецтво переконувати і слухати інших в процесі вироблення спільного рішення, що і є мистецтвом публічної політики. Тому одна з головних умов діалогу є наявність вільних людей, кожен з яких здатен та вміє самостійно мислити.

Здатність сприймати точку зору інших людей є ознакою цивілізованого політичного дискурсу. Сполучені Штати Америки, в цьому контексті, є не просто демократичною державою. Саме «батьки-засновники» США були одними із перших політичних діячів на Заході, які прийняли демократичну Конституцію, яка стала зразком для інших країн та народів у побудові демократичного суспільства. Саме ця Конституція дала можливість боротися за рівні права для всіх громадян США і дала можливість не просто боротися

проти рабства, але й заборонити його у 1865 році. Саме спираючись на Конституцію та її ідеї, Мартін Лютер Кінг організував «Рух за громадянські права» і виборів заборону ганебної практики сегрегації в 60-х роках ХХ століття. Прописані в Конституції свободи та права, дали можливість Мартіну Лютеру Кінгу обрати ненасильницький спосіб відстоювання прав афроамериканців. Мирні протести «Руху за громадянські права» стали взірцем для всіх громадських рухів в США та у світі. Однак, він не став взірцем для частини громадсько-політичних рухів в США в ХХІ столітті, які обрали шлях насилля. Саме обрання насилля, як засобу досягнення своїх цілей є яскравим доказом, що організатори та активісти цих рухів прагнуть не справедливості, а досягнення влади для себе.

Як правило насильницькими методами користуються радикальні ультраліві та ультраправі рухи. На сьогоднішній день в Сполучених Штатах ультраправі рухи частіше називають «альтернативними правими» або скорочено «альт-праві» («alt-right»). Вперше термін «альтернативні праві» був використаний американським філософом та істориком Полом Готфрідом ще в 2008 році. Але активне застосування цього терміну в американських медіа почалося в 2016 році і було пов'язано, головним чином, з президентською кампанією Дональда Трампа. Цей термін використовували та поширювали самі ультраправі. Так, керівник американського Інституту національної політики Річард Спенсер є одним із головних ідеологів нового різновиду ультраправих рухів. Під терміном «альт-праві», зазвичай розуміють прибічників ультраправої політики, до яких відносяться рухи неонацистів, неофашистів, нео-конфедератів, білих націоналістів, прибічників білого панування [17, с. 60]. Всі ці рухи притримуються расистських та ксенофобських поглядів.

Французький філософ Філіп-Жозеф Салазар виділяє дві характерні особливості у діяльності та ідеології прибічників «альт-правих». По-перше, ідеологи руху приваблюють молоду аудиторію. Це пов'язано з великою

кількістю молодих ораторів, які вміло аргументують свої погляди та ідеї. Тому навіть молодь із вищою освітою часто підпадає під вплив радикальних ідей. По-друге, «альт-праві» намагаються відмежуватися від традиційних форм американського консерватизму. Вони відмежовуються від неоконсерваторів та лібертаріанців. «Альт-праві» критикують так званий «істеблішмент» Республіканської партії США та зазначають, що вони перестали відстоювати права простих американців. Старі політики не розуміють справжніх потреб американців, вони не розуміють сучасних потреб та вимог молодого покоління. Тож, «альт-праві» розглядають старих республіканських політиків як регресивних, дії та переконання яких не відповідають сучасним вимогам часу [113, с. 136]. Враховуючи критику політичного істеблішменту, «альт-праві» досить позитивно сприйняли обрання президентом Дональда Трампа, який позиціонував себе як борець із так званим «Вашингтонським болотом».

Але «альт-праві» досить розрізнені. Деякі громадські-політичні рухи, як, наприклад, «Горді хлопці», заперечують своє відношення до «альт-правих» і відносять себе до «альт-лайт» («alt-light») руху [126, с. 52-53]. Цей рух також представляють прибічників правих ідей. Вони також виступають проти ультралівих рухів, однак вони відкидають ідеї білого націоналізму, расизму та антисемітизму. Саме розходження щодо расових питань й стало причиною розколу серед ультраправих рухів. Однак, також між «альт-правими» та «альт-лайтами» існує розбіжність й щодо інших поглядів. Прибічники «альт-лайт» руху хоча й критикують консервативний політичний істеблішмент, звинувачуючи його в політичній корупції, сповідують лібертаріанські та консервативні ідеї. Вони позиціонують себе як захисників основ американської Конституції. Тож, вони не схвалюють економічних ідей, які сповідують неонацисти та неофашисти.

Для визначення ультралівих рухів в США все частіше за аналогією до ультраправих використовують термін «альт-ліві» («alt-left»). До «альтернативних лівих» відносять прихильників соціалістичних ідей,

неомарксистів, троцькістів, маоїстів, анархістів та радикальних феміністок. Прихильники «альт-лівих» сповідують антикапіталізм, антифашизм та антиімперіалізм. Багато дослідників та журналістів провідних ЗМІ зазначають, що поняття «альт-ліві» не існує і це все вигадка Дональда Трампа для того, щоб виправдати прихильників білого панування. Дональд Трамп, дійсно, використав цей термін в рамках погромів та масових сутичок, які відбулися в Шарлоттсвіллі в серпні 2017 року[27; 125]. Однак, цей термін почали використовувати раніше. Так, зокрема, американський політичний оглядач Майкл Тоттен використовував термін «альт-ліві» ще в 2016 році. Під ним він позначав прихильників марксизму, антисіоністів, ненависників поліцейських і прихильників звинувачення США у всіх бідах у світі. Майкл Тоттен зазначав, що в 2016 році ці рухи підтримували не традиційних політиків від обох партій. Так, «альт-праві» підтримували Дональда Трампа, в той час як «альт-ліві» підтримували радикального соціаліста Берні Сандерса, як кандидата в президенти на праймеріз Демократичної партії США. Берні Сандерс та Дональд Трамп об'єднували навколо себе людей, які перестали довіряти політичній еліті США [138].

Зростання активності «альт-лівих» почалося в 2014 - 2015 роках. Це спричинило пропорційну відповідь серед прихильників ультраправих рухів. Серйозним поштовхом для активізації ультралівих рухів стали масові протести та погроми, які організував громадсько-політичний рух «Black Lives Matter». Хоча багато дослідників та журналістів охрестили BLM як рух за громадянські права, самі організатори та активісти руху часто були проти цього[50]. Враховуючи застосування насильницьких методів на протестах, расові маніпуляції та марксистські вподобання організаторів руху, «Black Lives Matter» також можна віднести до «альт-лівих».

Активісти BLM свої насильницькі протести аргументують існуванням в США інституційного або системного расизму. Термін «інституційний расизм» був вперше введений в 1967 році активістами за права афроамериканців Стоклі

Кармайклом та Чарльзом Гамільтоном у праці «Влада чорних: політика звільнення». Суддя Високого суду Великобританії сер Вільям Макферсон визначав інституційний расизм як колективну неспроможність організації надавати людям належні та професійні послуги через їх колір шкіри, культуру чи етнічне походження[102, с. 173-174]. Кармайкл та Гамільтоном зазначали, що інституційний расизм глибоко укорінився в традиціях американського суспільства, навіть якщо окремі білі американці не дискримінують афроамериканців. Але таке становище було характерно для американського суспільства у південних штатах під час існування практики расової сегрегації. Однак вже в 1997 році опитування «CNN» виявило, що 77% білих американців схвалюють міжрасові шлюби, а 93% заявили, що проголосують за темношкірого президента[76]. І подальша політична історія США підтвердила, що білі американці не брехали. Барака Обаму обирали двічі, на виборах в 2008 та 2012 роках. Тож можна з упевненістю стверджувати, що на кінець ХХ століття проблема системного расизму була цілком подолана.

Для дослідження сучасних мирних громадсько-політичних рухів були розглянуті праці американських дослідників Е. Сухей, Е. Блеквел, К. Роша, Л. Брюгеман, Е. Велті, М. Болтона, М. Наяк, К. Мелоуна, Л. Фландерс, Д.М.О'Хари, Ч. Баллока, Д. Корна, Д. Армей. Також використовувалися матеріали політичних оглядачів та журналістів, які описували діяльність громадсько-політичних рухів, перебуваючи в епіцентрі подій.

Велику увагу у дослідженні приділено діяльності радикальних громадсько-політичних сил, які вплинули на зростання політичного насильства. Велику роботу для дослідження діяльності «альт-лівих», зокрема руху «Антифа», здійснили Марк Брей та Енді Конг Нго[36; 98]. Професор історії Дартмутського Коледжу Марк Брей, який досліджує радикальні політичні рухи, докладно вивчив та систематизував головні ідеї та витoki американських антифашистів. Американський журналіст Енді Нго досліджував діяльність членів «Антифа» декілька років, фактично зробивши

грунтовне журналістське розслідування. Під час свого розслідування він зазнав нападу в Портленді від активістів «Антифа» в 2019 році. Будучи сином емігрантів з Південного В'єтнаму, Нго чудово розуміє сутність лівої ідеології та що приховується за популістськими лозунгами як «альт-лівих» рухів, так і частини політичного істеблішменту США. Також у роботі використані дослідження Г. Лафрі, Д.Ф. Шорта, Л.А. Х'юз щодо діяльності «Антифа».

Дослідженням «альт-правих» рухів займаються американські дослідники Л. Каррільо-Арчін'єзи, Д. Нейверта, Ф. Сандіфера, Д. Грема, Дж. Хоулі, Т.Дж. Мейна, О.М.Стерн. Багато дослідників розглядають особливості діяльності «альт-правих» в період президентства Дональда Трампа. Саме з його появою на політичній арені США, на думку багатьох, й стало можливим зростання популярності радикальних правих рухів. Ультраправі, дійсно, сприйняли перемогу Трампа досить позитивно. Але багато політичних оглядачів часто суперечать самі собі. Адже зародження активності «альт-правих» та їх ідеологічне та організаційне оформлення почалося ще наприкінці президентства Барака Обами. Й набуття популярності радикальних правих ідей у суспільстві почалося після протестів та погромів, які влаштовували ультраліві рухи в 2014 - 2015 роках. Також багато авторів перебільшують масовість цих рухів. Адже як було з'ясовано, акції ультралівих збирають набагато більше людей, що дозволяло останнім завжди переважати над «альт-правими». Також часто під «альт-правих» зараховують рухи та активістів, які й зовсім не мають радикальних поглядів.

Окремий розділ присвячено дослідженню діяльності громадсько-політичному руху «Black Lives Matter». Поява цього руху в 2013 році та організація протестів в 2014 - 2015 стала точкою неповернення для подальшої радикалізації політичних поглядів в Америці. Діяльність активістів руху спричинила значне зростання насильства, значно погіршила показники злочинності та дестабілізувала політичну систему США. Організатори руху займалися маніпуляціями на расовому тлі, що спричинило зростання расизму

та появі масових розстрілів. Детальним дослідженням щодо впливу «Black Lives Matter» на погіршення злочинності та насилля в США займається Хезер Макдональд, яка є науковим співробітником Манхетенського інституту[84].

Також важливим є дослідження афроамериканця Таліба Старкса, який є волонтером і займається проблемами афроамериканської спільноти США [124]. Старкс, знаючи реальний стан справ у так званих гетто критикує організаторів BLM за політичні маніпуляції. На його думку, вони підмінюють реальні проблеми, з якими стикаються афроамериканці. Також він засуджує расистські маніпуляції членів цього руху. На думку Старкса та Макдональд, діяльність активістів «Black Lives Matter» нанесла значної шкоди афроамериканській спільноті та тільки сприяє підвищенню смертності серед її представників. Старкс називає BLM «астротурфним рухом». Американський політолог Дж.Маккі визначає астротурфінг як використання оплачуваних агентів для створення помилкових народних настроїв. У політичному сенсі астротурфінг є повною протилежністю «грасрутингу», себто справжніх, істинних спонтанних рухів, організованими самими громадянами з метою відстоювання своїх прав[7, с. 42-43].

Частина дослідників навпаки замовчують негативні наслідки діяльності BLM. Так, зокрема, політичний філософ Крістофер Джеймс Леброн у своїй праці «Створення «Black Lives Matter»:Коротка історія однієї ідеї» займається виправданням расистських проявів активістів BLM. Він виправдовує застосування вуличного насильства через начебто расистську систему правосуддя в США. Такі погляди значно поширені й серед більшості провідних журналістів та політиків у Сполучених Штатах. Однак, вони у якості підтвердження наводять аргументацію самих активістів BLM або самі займаються маніпуляцією фактів. Ті ж дослідники, які наводять протилежні аргументи, одразу звинувачуються у расизмі. Відсутність можливості відкрито обговорювати цю проблему не сприяє її вирішенню. Расове питання,

на жаль, в публічній та науковій сфері знову використовується в політичних цілях.

В дослідженні також наведено дані державних та недержавних інститутів США. Зокрема, докладну статистику щодо насильства наведено Центром по контролю та профілактиці захворювань в США та Федеральним бюро розслідувань. Дані, які наводять урядові установи підтверджуються й незалежними організаціями та окремими журналістськими розслідуваннями. Ця статистика дає змогу зрозуміти реальний стан справ щодо проблем расизму в США та впливу радикальних громадсько-політичних організацій на погіршення безпеки громадян.

Отже, під громадсько-політичними рухами в США ми будемо розуміти масові та вільно організовані громадські об'єднання, які діють на основі спільних інтересів задля досягнення змін у суспільстві. Частина цих рухів мають своєю прихованою метою досягнення політичної влади. За методами досягнення своїх цілей громадсько-політичні рухи у США можна розділити на мирні та насильницькі. До мирних рухів відносяться «Рух Чаювання» та «Захопи Волл-стріт». До насильницьких рухів відносяться «альт-праві», «альт-ліві» та частково «альт-лайт». Розглянувши основні поняття та підходи щодо дослідження громадсько-політичних рухів, ми можемо перейти до детального розгляду функціонування цих рухів у Сполучених Штатах в XXI столітті.

РОЗДІЛ 2. ВИНИКНЕННЯ ТА ЗРОСТАННЯ АКТИВНОСТІ ПРОТЕСТНИХ ТА РАДИКАЛЬНИХ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНИХ РУХІВ В США

Наприкінці 1990-х та на початку 2000-х років значних та тривалих протестних рухів не відбувалося. Радикальні групи в різних куточках Сполучених Штатах, хоча й існували, але були малочисельними та сприймалися населенням як маргінальні організації. На зламі XX та XXI століття відбувалися самотні акти насильства, які реалізовувалися у формі масових розстрілів мирних громадян у публічних місцях. Однак,

правоохоронні органи досить ефективно та на випередження знешкоджували таких злочинців або невеликі маргінальні групи, які планували насильницькі дії [97, с. 42-43]. Теракт 11 вересня 2001 року, хоча й посилив патріотичні та в той же час ісламофобські настрої в населенні, однак масової радикалізації поглядів в суспільстві не викликав [97, с. 10]. Тому маргінальні радикальні рухи та організації залишилися існувати в своєму обмеженому середовищі однодумців.

Активізація діяльності масових громадсько-політичних рухів в США відбувалася на зламі десятиліття, в кінці 2000-х на початку 2010-х років. На цей процес вплинуло 2 основних фактори: Економічна криза 2008 року та політика президента Барака Обами. Іпотечна криза, яка почалась у США в 2007 році, викликала «ефект доміно» і розрослася до масштабів, які нагадували Велику депресію 1929 року. Іпотечна криза дала поштовх до початку серйозної фінансової кризи. Почалося банкрутство великих фінансових установ та банків. Це спричинило падіння багатьох біржових індексів та значного падіння вартості товарів. Впродовж 2008 року вартість американських компаній знизилась в середньому на 40% [12, с. 7]. Значно зменшилися об'єми виробництва товарів та послуг, попиту й цін на нафту та іншу сировину. Все це спричинило різке зростання безробіття. З показника рівня безробіття у 5% в 2007 році, внаслідок кризи в США цей показник збільшився спочатку до 7,3% в 2008, а потім досягнув відмітки у 10% в 2009 році[21; 139].

Такі погані економічні показники досить негативно вплинули на пересічних громадян. В суспільстві почалося зростання недовіри та розчарування у державних інституціях. Обрання першого в історії темношкірого президента США Барака Обами мало змінити ці негативні погляди в суспільстві[26, с. 18]. Однак, його харизматичність та спроба об'єднати суспільство заради успішного виходу з економічної кризи - не мали успіху. Невдала економічна політика адміністрації Обами тільки погіршувала

і без того тяжке становище для громадян[146]. Саме тому економіка США продовжувала перебувати в кризі, а рівень безробіття й надалі знаходився на високому рівні.

Посилило поляризацію в суспільстві і радикалізацію громадсько-політичних сил прийняття в березні 2010 року, за ініціативою Обами, федерального закону про захист пацієнтів та спрощеному доступі до медичного страхування, яке скорочено називали «ObamaAct» або «Obamacare». Ця реформа охорони здоров'я передбачала величезні капіталовкладення та витрати державного бюджету. І все це відбувалося, коли в країні вирувала економічна криза[146]. Це розпалило досить жорстку суперечку, як в обох Палатах Конгресу, так і в суспільстві. Багато людей вважало, що такі витрати є не на часі, але адміністрація Обами та Демократична партія США в Конгресі все одно прийняли цей суперечливий для громадськості закон.

Дебати стосовно реформи охорони здоров'я розкололи країну на два табори. Демократична партія США та ліві громадські рухи підтримували її, адже ця реформа передбачала більш доступне медичне страхування, в першу чергу, для незаможних верств населення. Категорично проти виступала Республіканська партія США та інші консервативні та праві рухи. Вони боялися, що реформа призведе до значного дефіциту бюджету, значного втручання держави в економіку. Такі «соціалістичні» зміни в системі охорони здоров'я, на їх думку, суперечили основоположним американським цінностям.

На тлі цих дебатів та невдоволення значної частини суспільства, великої масовості та популярності набув «Рух Чаювання». Цей громадсько-політичний рух виник восени 2009 році в результаті стихійних мітингів проти реформи охорони здоров'я. Рух поєднує в своїй ідеології консервативні та лібертаріанські цінності[24, с. 6]. Ідея руху зародилася у прихильників зниження податків ще на початку 1980-х років. Назва «чаювання» була пов'язана з історичними подіями початку Американської революції в кінці

XVIII століття. В 1773 році відбулося «Бостонське чаювання» - акція протесту американських колоністів, які вимагали відміни «Чайного закону» виданого британським урядом, який передбачав введення нової системи мит для торгівлі чаю[6, с. 184]. «Ні податкам без парламентського представництва», - було головним лозунгом американських колоністів[82, с. 77-78]. Саме питання контролю за використанням грошей урядом і стало головною ідейною складовою прихильників «Руху Чаювання».

Головні вимоги активісти «Руху Чаювання» сформулювали на фундаменті основних положень конституції США. Серед основних вимог є [13, с. 76]:

- зниження податків;
- скорочення державного апарату, зокрема федеральних відомств;
- зменшення державного боргу та державних витрат;
- зниження та ліквідація дефіциту бюджету.

Тому, крім протестів за відміну реформи охорони здоров'я, активісти руху також виступали проти Закону «Про відновлення та реінвестування Америки» та Акту 2008 року «Про надзвичайну економічну стабілізацію», який ще був відомий під назвою «План Полсона». Цей план передбачав значні витрати федерального бюджету для стабілізації фінансового сектору спричиненого економічною кризою. Активісти «Руху Чаювання» вважали ці заходи неефективним та яскравим проявом «соціалізму» в економіці[99, с.201].

Програма «Руху Чаювання» досить близька к ідеям Лібертаріанської партії США, яка є третьою за розмірами партією в країні та нараховує близько 600.000 членів. Рух об'єднав найбільш консервативну частину Республіканської партії США, а також «правих» лібертаріанців та «анархо-капіталістів». Вони виступали проти політики Барака Обама, яка передбачала збільшення податків та створення нових преференцій для незаможних верств

суспільства. Соціальною базою руху був переважно середній клас. Також рух частково фінансували представники середнього та великого бізнесу. Всього було створено біля 2 тисяч локальних груп прихильників «чаювання». Велика частина цих груп входила у досить великі об'єднання як: «Патріоти чаювання», «Експрес чаювання» та «Національна федерація руху Чаювання»[13, с. 76]. Ці об'єднання займалися популяризацією основних ідей руху, а також організацією місцевих та загальнонаціональних мітингів. Мітинги руху носили мирний характер та не супроводжувалися проявами насилля.

Професор права та політичний оглядач Глен Рейнольдс, характеризуючи мітинги та маніфестації «Руху Чаювання», стверджував: «Це не звичайні «професійні» протестувальники, які регулярно приймають участь у антивійськових та профспілкових маршах. Це люди, які мають роботу і реально працюють, і більшість з них ніколи раніше не приймала участі в маршах протесту. Вони представляють собою нову генерацію енергії, яку наша політика ще не бачила»[106].

Активна діяльність активістів «Руху Чаювання» посприяла посиленню позицій Республіканської партії в Конгресі. Так, на виборах в 2010 році республіканці повернули собі контроль в Палаті представників. Рух підтримував на виборах багатьох консервативних республіканців. За підрахунками газети «The New York Times» 138 кандидатів на виборах в Конгрес були підтримані «Рухом Чаювання». Згідно опитувань газети «The Wall Street Journal» та телеканалу «NBC News» за місяць до виборів, 35% виборців в США були прихильниками руху [144]. Крім того, діяльність «Руху Чаювання» підтримували 20% виборців Демократичної партії. Такі дані свідчили про досить масовий характер руху. Прихильники «чаювання» мали значний вплив на передвиборних змаганнях між республіканцями за право висувати свою кандидатуру від Республіканської партії в Конгрес. Саме в 2010 році почалося перше протистояння між рядовими членами республіканської партії та «істеблішментом».

Перед виборами 2010 року, багато американців зневірилися у політиках. Рядові республіканці вважали, що економічна криза була пов'язана з поганим рівнем державного управління. Криза почалася ще за республіканської адміністрації Джорджа Буша молодшого. Крім того, недостатньо рішуча протидія республіканців у Конгресі заходам уряду щодо врегулювання економічної кризи, теж досить сильно погіршила репутацію партії. Рядові члени Республіканської партії вбачали в цьому змову великих груп впливу, в якій були замішані й представники «істеблішменту» Республіканської партії.

Прибічники «чаювання» змогли об'єднати різні консервативні фракції в середині Республіканської партії. Один із лідерів «Руху Чаювання» в Республіканській партії Ренд Пол, під час виборчої кампанії 2010 року заявляв: «Американці незадоволені тим, що сьогодні відбувається у Вашингтоні. І сьогодні ми, кандидати «Руху Чаювання», йдемо у Вашингтон зі зрозумілим лозунгом. Це лозунг обмеженого конституцією уряду та збалансованого державного бюджету. Не держава, а підприємці створюють робочі місця. Америка досягла успіхів завдяки тому, що ми віримо у свободу, яка є священним принципом нашого суспільства»[147]. В результаті виборів Ренд Пол був обраний сенатором від штату Кентуккі. Конгресмен Мішель Бакмен заснувала в Палаті представників «Фракцію чаювання», де збиралися консервативні члени Республіканської партії. Бакмен стала першою головою цієї фракції. В 2011 році фракція прихильників «чаювання» нараховувала 60 конгресменів[120].

Розчарування діяльністю федерального уряду охопило не тільки прибічників Республіканської партії, але й Демократичної. Прихильники лівої ідеології також зневірилися у політичних лідерах та дієздатності фінансової системи США. Так з'явився «лівий» масовий громадсько-політичний рух «Осциру Wall Street» (з англ. «Захопи(окупуй) Волл-стріт»). Історія руху почалася з великого протесту, який пройшов 17 вересня 2011 року. Активісти здійснили спробу захопити діловий центр Нью-Йорку. Протестувальники

блокували центральні вулиці та встановили в сквері Зукотті наметове містечко[145, с. 4]. Активісти руху, з яких більшість була молоддю, не розходилась упродовж декількох місяців та закликали до проведення радикальних економічних реформ.

Спочатку учасники руху спиралися на принципи «прямої демократії» і не мали чіткого лідера та управління. Однак, згодом, вони створили Генеральну Асамблею Нью-Йорка, яка збиралася кожен день. Також були утворенні комітети, ради та майже 70 робочих груп, які координували діяльність руху. На Асамблеї приймалися головні організаційні рішення, які забезпечували функціонування наметового містечка. Асамблея заміняла собою функцію лідера, однак в середині неї, також діяли «модератори», які організовували та координували діяльність активістів [13, с. 76]. Загалом, всі рішення приймалися колегіально. Будь-який учасник руху міг висловлювати свої думки на Асамблеї. Ця можливість отримала назву «стек». Також, застосовувався «прогресивний стек», коли білим американцям доводилося пропускати поза чергою ораторів із «меншин». До «меншин» переважно відносили афроамериканців, латиноамериканців та жінок[145, с. 51].

Одним із головних лозунгів руху був:«Нас 99%». Цим лозунгом активісти руху вказували, що всі багатства зосереджують у своїх руках лише 1% населення. Крім того, представники великого бізнесу та впливові політики своїми діями призводять до економічних криз внаслідок яких 99% громадян стає ще біднішими та позбавленими у своїх правах. Цей слоган вказував на нерівність в доходах та на різниці в доступі до політичної влади між простими громадянами та «істеблішментом».

Протестувальники закликали та вимагали:

- до боротьби з великими банками та їх фінансовими махінаціями;
- жорсткої боротьби з корупцією,
- вимагали збільшити кількість робочих місць,

- справедливого розподілу доходів громадян;
- відсторонення великих корпорацій від політики;
- скасувати та «простити» кредити на навчання.

Остання вимога була наслідком участі у протестах великої кількості студентів. В Сполучених Штатах вища освіта платна, тож багато молодих людей брала, так звані, «кредити на навчання»[9]. Але внаслідок економічної кризи в країні існував великий рівень безробіття, тож студенти просто не могли фізично сплачувати кредит. Внаслідок такої ситуації багато активістів вимагали ввести безкоштовну вищу освіту та зробити міський транспорт безкоштовним.

Серед протестувальників були різні політичні погляди. Деякі відносили себе до лібералів, анархістів та навіть лібертаріанців, частина себе відносила до різних течій соціалістів та захисників навколишнього середовища. Однак, переважно всі головні ідеї та лозунги відносилися саме до лівої ідеології. Радикальні активісти руху вимагали ввести «податок Робін Гуда», який передбачав введення податку на всі банківські транзакції[13, с. 76]. Також вони вимагали відновити Банківській Закон 1933 року відомий ще як «Закон Гласса - Стіголла», який забороняв інвестиційну діяльність комерційних банків і дуже суттєво обмежував їх право на операції з цінними паперами. Деякі активісти мали лозунги з написами: «Геть ФРС», «Я проти обох партій великого бізнесу» та «Я повірю в людяність корпорацій, тільки коли одну з них привселюдно стратять у Техасі!» [1, с.429].

Рух підтримали багато американських та канадських некомерційних організації і фондів лівого спрямування. Також рух підтримувала міжнародна мережа анархістського спрямування «Anonymous», яка бореться за свободу та анонімність в Інтернеті, а також частина великих профспілок. Зокрема, рух підтримала профспілка працівників транспорту, який нараховував близько 40 тисяч членів. Фінансування руху здійснювалося через збір добровільних

пожертвувань. Для цього було створено спеціальний фінансовий комітет в організації руху. Також суттєву фінансову підтримку здійснювала організація «Альянс за глобальну справедливість» [13, с. 77].

Протест руху «Захопи Волл-стріт» проходив переважно мирно. Великі акції та демонстрації проходили, як правило, у вихідні дні і могли збирати до 15 тисяч осіб. В будні дні, кількість активістів нараховувала до 200-300 чоловік. Тож вони не створювали значних перешкод для руху транспорту. Активісти дружелюбно зустрічали перехожих, які виявляли цікавість до того, що відбувається в середині наметового містечка. Однак, часто звучали і досить агресивні та войовничі заклики. Один із ораторів закликав перетворити протест у справжню революцію. Але незважаючи на досить емоційні промови, переважно всі учасники наголошували, що всі виступи повинні бути мирними і не пропагувати насильство. Сутічки з поліцією виникали тільки тоді, коли мітингувальники намагалися серйозно заблокувати діловий центр Нью-Йорка. У жовтні, беручи участь у черговій акції протесту, частина протестувальників пішла до Бруклінського мосту з метою його заблокувати. Прихильники руху заповнили проїжджу частину, через що довелося зупинити рух автомобільного транспорту на декілька годин. Активісти руху сідали на асфальт, зчепившись ліктями, щоб перешкодити поліцейським звільнити проїжджу частину. В результаті, поліція заарештували близько 700 демонстрантів[29].

Учасники руху «Захопи Волл-стріт» впродовж майже 3 місяців досить часто сперечалися з поліцейськими. «Це тобі не безхатків лупцювати!», - іноді можна були почути від мешканців наметового містечка. «Скільки людей застрелив?», - провокували поліцейських активісти[9]. 30 вересня 2011 року учасники руху пройшли маршем біля штаб-квартири нью-йоркської поліції. В демонстрації прийняло участь майже тисяча людей. Вони несли транспаранти з критикою дій правоохоронних органів. Причиною для акції стало застосування поліцейськими перцевого газу проти чотирьох активісток під час

сутички. Відеоролик з інцидентом дуже швидко поширився в мережі інтернет, що спричинило обурення багатьох прихильників руху. Деякі активісти, навпаки, намагалися агітувати поліцейських, звертаючись до них: «Хлопці, ви ж теж відноситеся до 99%»[9]. Однак, поліція та рятувальники часто допомагали протестувальникам упродовж декількох місяців, коли у них виникали проблеми. Іноді учасники руху навіть дякували гучними вигуками поліції та іншим міським службам за допомогу та можливість перебувати у парку.

Однак, к кінцю жовтня, незважаючи на переважно мирний перебіг протесту, місцеві жителі почали масово скаржитися на наметове містечко. Жителів турбував дуже поганий санітарний стан в наметовому містечку. Деякі жителі скаржилися, що протестувальники справляють фізіологічні потреби на газонах в парку. Крім того, постійний шум від мітингів також не подобався пересічним ньюйоркцям [38]. Але організатори руху намагалися знайти збалансоване рішення для задоволення інтересів всіх сторін.

15 листопада 2011 року поліцейське управління Нью-Йорка повідомило учасникам протесту вимогу покинути парк Зукотті через антисанітарні умови та безпеку життю для демонстрантів через це. Однак, активісти руху могли потім повернутися до парку, але вже без наметів та іншого спорядження для проживання. Мерія своїм рішенням не забороняла активістам збиратися, але заборонила учасникам руху проживати в парку на постійній основі. Протестувальники покинули парк без сутичок у супроводі поліції [107]. В грудні прихильники руху в процесі масових мітингів намагалися повторно облаштувати наметове містечко, але внаслідок сутичок із поліцією здійснити це не вдалося. Під час однієї із спроб, 31 грудня 2011 року, один із протестувальників поранив поліцейського ножом. Загалом в той день поліцією було затримано 68 учасників руху[63]. На початку 2012 року багато активістів руху розділилося стосовно того, чи продовжувати спроби знову облаштувати наметове містечко в парку Зукотті.

Незважаючи на припинення існування наметового містечка, активісти руху продовжили свою протестну діяльність. Впродовж 2012 і 2013 регулярно проходили мітинги, більшою частиною в центрі Нью-Йорку. Іноді мітинги супроводжували сутички з поліцейськими. Так, тільки за 2012 рік поліцейські здійснили близько 2 тисяч арештів під час акцій активістів «Захопи Волл-стріт» [63]. Також рух підключався до інших акцій за межами Волл-стріт. Влітку 2013 року рух «Захопи Волл-стріт» підтримав страйк працівників ресторанів швидкого харчування, які вимагали збільшення заробітної плати і права на створення профспілки. Страйки, які проходили в кількох великих містах змусила частину роботодавців піти на поступки.

Однак, наприкінці 2014 року рух врешті-решт припинив своє існування, розколовшись на більш дрібні організації та рухи. Одним із таких рухів є «Група альтернативного банкінгу», яка виступала за збільшення контролю за фінансовою системою США. В 2018 році назва руху змінилася на «Захопи майбутнє». Активісти руху розширили свою діяльність і почали займатися соціальними проблемами [13, с. 77]. Такий сценарій занепаду американські журналісти та політичні оглядачі передбачали ще в 2012 році. Діяльність «Захопи Волл-стріт» за своїми програмами, методами боротьби та організаційній структурі була схожа з діяльністю «нових лівих» у 1960-х роках. Однією з проблем руху журналісти відмічали незв'язну та нечітку програму руху. Також великою проблемою руху стала відсутність лідерів, які б взяли на себе відповідальність за організацію активістів. Діяльність та прийняття рішень через колегіальні органи управління - не виправдали себе.

Багато американських політичних оглядачів, в річницю існування руху стверджували, що «Захопи Волл-стріт» не зміг стати «ліберальною» або «лівою» альтернативою «Руху Чаювання» [93;122]. 17 вересня 2012 року зібралося лише близько тисячі активістів прихильників захоплення Волл-стріт [63]. Активістів «Захопи Волл-стріт» звинувачували в тому, що вони замкнулися у собі та не лобіювали активно свої інтереси в політичному

«істеблішменті». Члени «Руху Чаювання», навпаки, проявили в цьому наполегливість та організованість. Всього за два роки вони змогли включити у свої ряди 87 конгресменів. Крім того, значно впала підтримка «окупантів» й серед населення. В листопаді 2011 року, для прикладу, незалежне опитування «Public Policy Polling» фіксувало підтримку руху на рівні 30% [143]. Але в той же час опитування видань «NBC News» та «The Wall Street Journal» у квітні 2012 року продемонструвало, що майже 71 % респондентів не підтримують рух «Захопи Волл-стріт». Крім того, опитування продемонструвало падіння підтримки руху у два рази. Тільки 16% американців у квітні підтримувало протестувальників[61].

Оцінюючи характер діяльність громадсько-політичного руху «Захопи Волл-стріт», можна стверджувати, що воно мало досить мирний характер. Незважаючи на деякі сутички з поліцією, в цілому діяльність руху не супроводжувалася значним зростанням насильства в суспільстві. І хоча активісти руху в більшості випадків нагадували мирних хіпі, серед активістів «Захопи Волл-стріт» були помічені й більш радикальні представники лівого спрямування. Так, під час мітингів зустрічалися гасла та транспаранти з антисемітським змістом. Активісти скандували: «Євреї контролюють Волл-стріт» та «Сіоністи керують всіма великими банками та Федеральною резервною системою США» [109]. Наявність «прогресивного стеку» за расовою та статевою ознакою, також був не дуже демократичним явищем.

«Рух Чаювання», на відміну від «окупантів», був набагато більш мирний та дисциплінований. Мітинги прихильників «чаювання» збирали більше людей, але це не супроводжувалося сутичками чи непорозуміннями з поліцією. Більшу підтримку серед населення фіксували й незалежні опитування. Так, «Public Policy Polling» зазначав, що більше 40% американських виборців краще відносилися саме до «Руху Чаювання», аніж до «Захопи Волл-стріт» [143]. Однак, як «Рух Чаювання», так і «Захопи Волл-стріт» стали виразниками невдоволення американських громадян політичною

елітою та зокрема Демократичною та Республіканською партією США. Так, наприклад, політичний оглядач «The Wall Street Journal» Джеймс Таранто називав рух «Захопи Волл-стріт» - «нервовим зривом у лівих», через невдалі кроки адміністрації Обама в економічній та соціальній сфері [132].

«Рух Чаювання» та «Захопи Волл-стріт» не були насильницькими громадсько-політичними рухами. Однак, їх діяльність стала яскравою ознакою початку поляризації політичних поглядів американців. Політична еліта, яка завжди тяжіла до центрizmu, внаслідок важкої економічної кризи та невдалих спроб щодо виходу із неї, скомпрометувала себе в очах виборців. Тож, «Рух Чаювання» та «Захопи Волл-стріт» були першим сигналом для політичної системи США, який вказував на можливу подальшу дестабілізацію та радикалізацію в суспільстві. Для покращення політичної та соціальної ситуації в країні треба було значно покращити економічне становище.

За 4 роки президентства, Барак Обама не впорався з кризою. Деякі політтехнологи навіть радили керівництву Демократичної партії США не висувати Обаму на другий термін. Вони боялися, що другий термін також буде невдалий і це тільки погіршить невдоволення громадян. Політконсультанти Дуг Шон та Пет Кеддел передбачали, що другий термін президентства Обама може посилити радикалізацію політичних поглядів у населення і наступний президент буде не просто республіканцем, а жорстким консерватором [117]. Однак, поради не мали практичної реалізації. І хоча Барак Обама виграв президентські вибори 2012 року, його другий термін вніс початок жорсткої радикалізації в суспільстві. За цей час з'явилися нові та відродилися старі радикальні громадсько-політичні рухи, які своєю насильницькою діяльністю посилювали дестабілізацію в країні.

Точкою відліку для початку нової хвилі насильства стала поява руху «Black Lives Matter» в 2013 році. В 2014 році після смерті афроамериканців Майкла Брауна та Еріка Гарнера почалися масові протести, які переросли в погроми у різних містах Сполучених Штатів. Ці протести спричинили значне

зростання насильства та злочинності. Організатори та активісти руху нав'язували штучний дискурс стосовно інституційного расизму та займалися перекручуванням фактів. Провідні ЗМІ та частина політиків підтримувала рух, що тільки погіршувало загальну ситуацію. Згодом до руху «Black Lives Matter» приєдналися й інші радикальні рухи та організації. Найбільшою з них стала «Антифа».

Антифа (скорочено від антифашизм) - ультралівий політичний рух, який ставить своєю метою боротьбу з фашизмом. Антифашистський рух має давню історію. Ще з 1924 року в Німеччині діяла військова організація «Союз червоних фронтовиків». Саме вона була прообразом майбутньої «Антифа». «Союз червоних фронтовиків» був частиною Комуністичної партії Німеччини і однією зі своїх цілей ставив боротьбу за фашистами. Спочатку антифашисти виступали проти загрози фашистського руху на прикладі Італії. А вже в 1922 їх лідер Беніто Мусоліні став прем'єр-міністром Італії. Однак, свою назву «Антифа» остаточно отримало тільки в 1932 році. В травні 1932 року на базі організації «Союзу червоних фронтовиків» було утворено «Антифашистську дію» [36, с. 25]. Комуністична партія Німеччини характеризувала «Антифашистську дію», як єдиний об'єднаний «червоний фронт» під керівництвом єдиної антифашистської партії Німеччини, себто самої КПН.

Однак, антифашисти, як і всі німецькі комуністи під керівництвом Ернста Тельмана, не об'єднувалися зі Соціал-демократичною партією Німеччини для протидії націонал-соціалістам. Восени 1932 року, соціал-демократи пропонували комуністам створити коаліційний уряд для того, щоб не допустити до влади нацистів. Однак, комуністи відмовлялися від цього [16, с. 80-82]. Історик Норман Девіс однією з причин такого розвитку подій вбачав політику Комінтерну й зокрема самого Йосипа Сталіна. Антифашисти і комуністи вживали термін «фашизм» не стільки до нацистів або інших правих рухів, скільки до капіталістичного суспільства та його проявів. Й особливо

активно цей термін застосовували до критиків Радянського Союзу та самого Сталіна[49, с. 54]. Сучасні антифашисти продовжили цю «традицію».

В Сполучених Штатах «Антифа» почало зароджуватись в кінці 1980-х років. Попередником «Антифа» вважається ліворадикальний громадсько-політичний рух «Антирасистська дія». Активісти цього руху в кінці 1980-х та на початку 1990-х подорожували по Сполученим Штатам за рок та панк гуртами. Активісти вважали, що на концертах таких груп активно діють неонацистські активісти, які розповсюджують серед людей свою агітацію [36, с. 67-69]. Іноді активісти обох ідеологічних спрямувань знаходили один одного. Такі «зустрічі» закінчувалися бійками. Вперше назва «Антифа» з'являється в назві ультралівих організацій в 2007 році. Тоді частина колишніх «антирасистів» заснувала в місті Портленд рух «Міська роза Антифа». В 2013 році найбільш активне та радикальне крило «антирасистів» заснували об'єднання «Факел Антифа». Об'єднання розвинуло свої осередки в багатьох куточках США. В 2016 році активісти руху «Міська роза Антифа» разом і іншими організаціями антифашистів приєдналася до об'єднання «Факел Антифа» [36, с.107].

Дослідниця Ненсі Дафф зазначає, що американська «Антифа» - це погано організований рух, багато членів якого є анархістами, які не є прибічниками свободи слова [53, с. 312]. Рух «Антифа» не має чіткої організації в США. По суті, він представлений багатьма різними групами, які називають себе «антифашистами». Однак, всі ці групи мають переважно однаковий вигляд. Учасники мітингів від «Антифа» зазвичай вдягаються у темну або чорну одягу. Політичний оглядач Шин Іллінг визначає рух «Антифа» як розрізнену мережу лівих активістів, які здійснюють фізичний супротив особам, яких вони вважають фашистами [71]. Антифашисти відкрито сприймають насилля як виправданий засіб для досягнення своєї мети. Шин Іллінг, як і інші дослідники, зазначає, що «Антифа» в США не є монолітною організацією та немає чіткої ієрархії в управлінні. Активісти та

прихильники руху представлені в основному різними течіями соціалістів, анархістів та комуністів, які метою своєї діяльності вважають боротьбу із білими націоналістами та прихильниками білого панування в США. Враховуючи специфіку цього руху, Іллінг відносить «Антифа» до «альтернативних лівих» [71].

Служба досліджень Конгресу, на основі програмних документів виданих різними організаціями антифашистів, у своєму звіті стосовно діяльності «Антифа» виокремила 4 основні принципи діяльності руху. Всі групи «Антифа» погоджували дотримуватись наступних зобов'язань у своїй діяльності [22]:

- відслідковувати діяльність фашистських рухів та організацій;
- протидіяти громадській діяльності цих рухів;
- підтримувати рухи антифашистів, які зазнали атак фашистів або тих кого заарештувала поліція;
- в жодному разі не співпрацювати з поліцією.

Ще на початку 2016 року Департамент внутрішньої безпеки міністерства національної безпеки США та ФБР почали попереджувати правоохоронні органи штатів про активізацію лівих екстремістів пов'язаних з «Антифа». Місцеві поліцейські були попередженні, що «Антифа» та інші пов'язані з ним групи все частіше здійснюють «терористичне насильство». Деякі групи антифашистів приймали участь у мітингах та погромах організованих «Black Lives Matter» в 2014 - 2015 роках. Влітку 2016 року декілька сотень активістів напали на мітинг «Робочої партії традиціоналістів» - ультраправої партії в США. В результаті масової сутички 7 чоловік отримали серйозні ножові поранення. Декількох потерпілих довелося госпіталізувати. В червні 2016 року активісти «Антифа» разом з іншими представниками альтернативних лівих напали на людей, які відвідували передвиборчий

мітинг кандидата в президенти Дональда Трампа в місті Сан-Хосе у штаті Каліфорнія[31; 36, с.116].

У звіті Служби досліджень Конгресу зазначалося, що термін «фашизм» має дуже нечітке визначення у програмних документах різних груп антифашистів. Активісти вільно трактували визначення «фашизму» і вносили до них не тільки ультраправих, але й тих, хто їм не подобався [22]. Враховуючи ліве спрямування руху, сучасні прихильники «Антифа», як і їх попередники в 20-х роках у Європі, відносили до «фашистів» прихильників капіталізму та всіх противників соціалістичних ідей. Республіканська партія США та особливо прихильники Дональда Трампа, притримуючись поширення ідей економічної свободи та ринкової економіки, одразу потрапили у поле зору активістів «Антифа».

Тому справжнє зростання активності руху почалося після обрання Дональда Трампа президентом США у 2016 році. Тільки за 3 тижня січня 2017 року, на сторінці нью-йоркського відділення «Антифа» кількість підписників збільшилася у 4 рази. Багато прихильників лівого ідеологічного спрямування та Демократичної партії США почали масово підтримувати та приєднуватися до радикальних груп [31]. Однак, така негативна тенденція була пов'язана не тільки з активізацією антифашистів у соціальних мережах. Багато провідних ЗМІ та деякі політики почали погрожувати Трампу імпічментом, коли той ще навіть не склав присягу. Штучна «демонізація» особистості Трампа почала радикалізувати політичні погляди виборців. І це відбувалося на фоні поляризації, яка й так значно виросла за часи президентства Барака Обами.

Результати такої медійної діяльності давали свої результати. У лютому 2017 року активісти «Антифа» вчинили погроми біля Каліфорнійському університеті в Берклі. Вони за допомогою коктейлів Молотова та іншої холодної зброї приймали участь у сутичках з поліцією. Також вони розбивали вітрини магазинів, що є однією з ключових ознак діяльності американської «Антифа» [31]. Причиною для сутичок стала лекція в одному із кампусів

університету політичного оглядача та письменника Майла Яннопулоса. Тема лекції стосувалася проблеми цензури в медіа через політкоректність. Підпаливши кампус, де відбувалася лекція антифашисти зірвали захід і студентам, як і самому Яннопулосу, довелося екстрено евакуйовуватися із залу. Один із студентів з футболкою із написом «Make American Great Again», що було слоганом президентської кампанії Трампа, був жорстоко побитий. Республіканський клуб Університету, який і запросив Яннопулоса в Берклі, справедливо підсумовуючи ці події, заявив: «Свобода слова померла» [103].

Після цього інциденту інші університети відмінили лекції Яннопулоса в цілях безпеки. Праві рухи в знак протесту оголосили «Марш на Берклі» на підтримку свободи слова. Однак, і на цьому марші без сутичок не обійшлося. Один із учасників «Антифа» наніс важкий удар по голові 41-річному Кайлу Чепмену. Цей момент потрапив на запис одного з медіа. На підтримку та лікування Чепмена було зібрано 80.000 доларів пожертвувань від американців. Крім того, ультраправі активісти навіть оголосили винагороду тому хто допоможе знайти антифашиста, який бив Чепмена [31; 103].

У квітні 2017 року декілька рухів «Антифа» погрожували зірвати щорічний парад у Портленді після того, як стало відомо про участь у ньому місцевого осередку активістів Республіканської партії. Організатори параду отримували листи з погрозами, якщо республіканці не відмовляться від участі. Врешті-решт парад був взагалі відмінений в цілях безпеки громадян. Це викликало хвилю невдоволення серед республіканців й особливо у прихильників альтернативних правих. В кінці травня один із прибічників ультраправих, колишній засуджений Джереми Крістіан вбив ножем трьох людей у трамваї, коли ті заступилися за афроамериканок, яких він ображав [31].

Але маховик ненависті в Портленді було вже не спинити. Вже 4 червня того ж року, прибічники Трампа знову зібралися на мітинг за свободу слова. «Антифа» знову напала на трампістів. Для врегулювання ситуації поліції

довелося застосувати спецзасоби та перцевий газ. Професор політології Пітер Бейнарт зазначає, що такої вуличної боротьби в США не було з 1960-х років [31]. «Антифа» у Портленді настільки часто зривала засідання місцевої ради, що в лютому 2017 року воно проходило за зачиненими дверима. Навесні 2017 антифашисти активно агресивно протестували проти дій місцевої поліції та будівництва газопроводу Дакота. Активісти «Антифа» переслідували мера міста Теда Віллера, погрожуючи йому навіть у нього вдома. Йому довелося деякий час жити в готелі, але антифашисти знайшли його й там. В одному із листів-погроз йому писали: «Поліція не може зупинити нас, навіть перекиваючи дороги» [31].

Такий сплеск насилля від «Антифа» дуже пригнічував багатьох звичайних громадян в США й особливо прихильників Дональда Трампа. Влітку 2017 року один із організаторів мітингу в Портленді - Джої Гібсон скаржився журналістам, що місцеві органи влади наказують поліції не охороняти мітинги. Такі дії сприяють зростанню страху серед учасників демонстрацій зазнати фізичного насилля. Фактично, місцеве керівництво саме підштовхувало прибічників республіканців самим організувати свою безпеку, створюючи парамілітаризовані групи. Сам Гібсон почав залучати на мітингах ультраправий рух «Хранителі Присяги». Навіть голова Республіканської партії округу Малтном, в штаті Орегон, заявив, що буде залучати парамілітаризовану охорону для захисту учасників різноманітних заходів. Він заявив, що це вимушений крок, оскільки внаслідок постійних нападів на членів Республіканської партії, люди відчувають себе в небезпеці [31].

Пітер Бейнарт зазначає, що прихильники «Антифа», внаслідок впливу ідеології анархістів, виступають проти державних органів США [31]. Крім того, вони почали діяти за них, одноосібно вирішуючи, які американці мають право на мирні зібрання, а які ні. Це немає нічого спільного з демократичними принципами. Крім того, на відміну від політиків, учасників «Антифа»

неможливо позбавити повноважень на застосування примусу. До того ж, їх неможливо ідентифікувати через те, що вони завжди у масках і захисному спорядженні.

В серпні 2017 року у Шарлоттсвіллі, штат Вірджинія, відбулися трагічні події пов'язані з насиллям зі сторони рухів «Антифа» та «альтернативних правих». 11 та 12 серпня прибічників ультраправих рухів організували демонстрацію під назвою «Об'єднайте правих». Причиною для демонстрації стало рішення міської ради Шарлоттсвілля прибрати пам'ятник американському генералу військ Конфедерації часів громадянської війни в США (1861-1865 рр.) - Роберту Лі. Крім того, в червні того ж року міська рада перейменувала «Парк імені Роберта Лі» (в якому і стояв пам'ятник) на «Парк Емансипація» [41]. Такі рішення місцевої ради були сприйняті неоднозначно серед громади штату та загалом в Америці. Генерал Лі є одним із найвідоміших генералів громадянської війни, дії якого високо оцінювали як прихильники конфедератів, так і союзу. Сам генерал Роберт Лі, хоч і воював за Конфедерацію, був противником рабства та ще до війни надав свободу своїм рабам, які, в свою чергу, перейшли йому у власність лише в 50 років, внаслідок смерті родичів його сім'ї.

Спочатку міська рада Шарлоттсвілля не надавала дозволу на демонстрацію, пояснюючи це відсутністю змоги забезпечити його безпеку. Однак, згодом організатори мітингу оскаржили це рішення в суді [47]. У демонстрації від ультраправих сил мали прийняти участь такі рухи та організації як «Об'єднання молодих традиціоналістів», «Робоча партія традиціоналістів», «Авангард Америки», «Горді хлопці», «Ліга Півдня», представники «Ку-клукс-клану» та неонацистів [53, с. 311-312]. Ввечері 11 серпня невелика кількість учасників майбутньої демонстрації у розмірі 200 людей провела факельний марш біля Університету Вірджинії. Вони скандували: «Ви нас не замініте», «Євреї нас не замінять» та популярний серед

неонацистів лозунг «Кров та ґрунт». В ході цього маршу відбулася невелика сутичка зі студентами університету, які були проти ультраправих [43].

Але справжня трагедія відбулася 12 серпня. Проти мітингу «Об'єднаємо правих» до Шарлоттсвілля прибула велика кількість їх противників. Вони були представлені організаціями та рухами як «Black Lives Matter», «Демонструючи расову справедливість», «Індустріальні робітники світу»(яких ще часто називають «Wobblies») та «Redneck Revolt»(з англійської «Повстання червоношиїх») [53, с. 312]. Але найбільш чисельну та озброєну групу протестуючих склали активісти «Антифа». Учасники і противники мітингу почали збиратися з самого ранку. Одразу почалися невеликі локальні сутички. Мер Шарлоттсвілля Майкл Сінгер та губернатор штату Террі МакОліфф майже одразу оголосили надзвичайний стан і відмінили дозвіл на мітинг та демонстрацію. Поліція почала направляти ультраправих в іншому від раніше запланованого напрямку. Але саме цей напрямок виявився фатальним і ультраправі вийшли прямо на своїх ультралівих противників. Почалася справжня бійня [68; 92].

Як з'ясувалося, противників ультраправих виявилось набагато більше. До того ж, активісти руху «Redneck Revolt» та «Антифа» були гарно озброєні та підготовлені до запеклих вуличних боїв. Ультраправі опинилися у вкрай важкій ситуації [92]. В розпал сутички, один із ультраправих активістів сів у свою машину та розігнавшись вїхав у натовп ультралівих протестувальників. Внаслідок наїзду 1 людина загинула і ще 19 отримали серйозні ушкодження. Водієм виявився 20-річний Джеймс Алекс Філдс. В ході розслідування Генеральний прокурор США Джефф Сешенс заявив, що автомобільний таран Філдса відноситься до класифікації «внутрішній тероризм» [27; 68]. Загалом, внаслідок сутичок травм зазнали сотні людей.

Але у багатьох політичних виникли питання, чому таке насилля стало можливим. Багато людей звинувачувало в такому розвитку подій бездіяльність правоохоронців. Поліція міста та штату, разом із національною

гвардією могли створити стіну між протестувальниками. Але, по суті, правоохоронці перебували в ролі статистів, які майже не втручалися у масові бійки. Крім того, як так сталось, що поліцейські вивели колону ультраправих активістів напряду на антифашистів? Деякі оглядачі відмічали, що наїзд Філдса був спробою, хоч якось потіснити ультралівих активістів, адже їх було значно більше. Розведення обох колон радикалів, могло позбавити від непотрібних сутичок та, як наслідок, загибелі людини [92].

Халатність у діях правоохоронців почали пов'язувати з губернатором штату Террі МакОліффом та мером Шарлоттсвілля Майклом Сінгером, які обидва були обрані від Демократичної партії США. Висувалися підозри, що їм було вигідний такого трагічного сценарію. Першою провокацією, з якої все і почалося, було рішення знести пам'ятник генералу Роберту Лі. Саме це рішення мобілізувало активістів ультраправих рухів зібратися на демонстрацію. Небажання місцевих політиків та правоохоронців забезпечити безпеку демонстрацію, за словами політичного оглядача Боба Макмануса, напряду порушувала першу поправку Конституції США, яка передбачає право на свободу слова та зібрань [92]. Не бажаючи забезпечувати цю норму Конституції, місцева влада посприяла такому сплеску насильства.

Крім того, під сильний удар провідних ЗМІ та значної частини політичного істеблішменту потрапив президент Дональд Трамп. Через кілька годин після початку сутичок в Шарлоттсвілі, Трамп заявив журналістам, що рішуче засуджує демонстрацію ненависті, фанатизму та насильства з різних сторін. «Ненависть та розкол має припинитись негайно! Ми маємо об'єднатися, як американці, які люблять свою націю» [125]. Майже одразу почалося засудження цієї заяви Трампа, адже він не вимовив ні слова про ультраправі рухи. В наступні дні у своїх брифінгах Трамп заявляв, що расизм - це зло. Додавши, що «ті хто закликають до насилля від його імені - є злочинцями та вбивцями» [27]. Крім цього Трамп додав: «З одного боку у вас

було погане угруповання, але з іншого боку угруповання було також дуже жорстоке. Ніхто не хоче про це казати, тому я кажу про це зараз!» [27].

Ці заяви спричинили ще більшу хвилю обурення у ЗМІ та звинувачення Трампа у підтримці расизму. Однак, такий розголос в медіа тільки підкреслив їх заангажованість та намагання приховати насильство зі сторони ультралівих радикальних рухів. Прихильників альтернативних правих, як продемонстрували події, було досить мало, у порівнянні з ультралівими. Не засудження ультралівих радикальних рухів провідними ЗМІ та політиками тільки підбурювали їх до ще більшої мобілізації. В результаті рухи, які пропагували насильство, стали тільки сильнішими і впевненішими у своїх діях.

19 серпня 2017 року у Бостоні громадсько-політичний рух «Бостонська коаліція за свободу слова» організувала мітинг проти «ненависті». На офіційній сторінці руху зазначалося, що «Бостонська коаліція за свободу слова» є коаліцією лібертаріанців, прогресистів, консерваторів та незалежних, яка прагне мирним шляхом почати відкритий діалог стосовно існуючих загроз свободі слова та важливості її збереження, а також збереження інших громадянських свобод. Організатор мітингу, 23-річний Джон Медлар заявив, що «ціллю мітингу є засудити будь-які види політичного насильства» [129]. Дж. Медлар наголошував, що та хвиля насильства, яку розігнали радикальні політичні рухи та організації загрожує нормальному функціонуванню політичної системи США. Це порушує основні громадянські свободи американців. Сам Медлар відносив себе до лібертаріанців і наголосив, що «Бостонська коаліція за свободу слова» готова надати слово на мітингу будь-кому, незалежно від його політичних поглядів [129]. Але, як вже раніше зазначалося, «Антифа» не належить до тих рухів, які сповідують свободу слова і у Бостоні вони це яскраво продемонстрували.

Мітинг проти ненависті зібрав всього близько 200 чоловік, в той час, як проти цього мітингу «Антифа» зібрало до 30 000 осіб. Активісти «Антифа», як

завжди, гарно озброїлися до жорсткого вуличного протистояння. Міська влада Бостона після гіркого досвіду Шарлоттсвілля забезпечила достатню охорону для мітингу. Озлоблені активісти «Антифа» закидали поліцейських важким камінням та пляшками з сечею. 30 000 прихильників «Антифа» збиралися жорстоко відлупцювати 200 чоловік тільки за те, що вони виступали проти нової хвилі політичного насильства [129]. Бо саме жорстке вуличне насильство і є головною основою ідеології антифашистів. Свобода слова та мирний політичний процес є головним «противником» для «Антифа» та інших радикальних політичних рухів.

Але дії місцевої влади також продемонстрували неприязнь до свободи слова. Адже мер Бостона обраний від Демократичної партії США та голова поліції не допустили до мітингу багатьох репортерів. На запитання, чому журналістів не допустили до мітингу, мер Бостона Марті Волш заявив: «Навіщо приділяти увагу людям, які виголошують ненависть» [129]. Комісар поліції Бостона взагалі заявив: «Я не збираюся слухати людей, які приходять сюди і які хочуть розмовляти про ненависть. І якщо репортери не потрапили на мітинг - це дуже добре, тому що їх повідомлення це не те, що ми хочемо чути» [129]. Такими заявами місцева влада проявила свою повну неповагу до свободи слова й зокрема до самих журналістів. До того ж, звинувачення організаторів мітингу у ненависті було очевидним наклепом, який не відповідає дійсності. Місцева влада своєю діяльністю та заявою тільки підігрували радикалам з «Антифа».

Поліція не дозволила виступити прихильнику сенатора від Демократичної партії Берні Сандерса (який є в тому числі переконаним соціалістом) - Рональдо Дель Галло. Поліція заявила Дель Галло, що його не має в списку для виступів і не дозволила йому вийти на сцену. Крім того, на поліцейському кордоні його оточили активісти «Антифа», які кричали: «Біле сміття!» [129]. Сам Дель Галло ледве вибрався з мітингу і заявив в інтерв'ю видання «Boston Herald»: «Я думав, що мене почнуть там лінчувати» [129].

Через протидію «Антифа» не зміг виступити й молодий кандидат на вибори в Конгрес Самсон Рачіоппі, який хотів засудити сплеск насильства від ультраправих та ультралівих рухів. Багато людей різних політичних поглядів не змогли виступити через протидію «Антифа». Мітинг, який мав відбуватися 2 години, довелося завершувати через 50 хвилин після його початку. Адже поліція не могла довго стримувати величезну кількість антифашистів.

Відомий в Америці захисник свободи слова, публіцист та адвокат Харві Сільверглейт розкритикував дії місцевої влади та антифашистів за зрив мітингу проти ненависті. Його обурило, що організаторів мітингу оголосили «нацистами» тільки тому, що вони виступали проти насильства та за свободу слова. «Така ситуація є можлива тільки тоді, коли суспільство воює саме з собою», - підсумовував Сільверглейт [129]. Бостонські події тільки продемонстрували, що антифашисти продовжують навішувати ярлик «фашист» будь-кому, хто не відповідає їх світогляду про «ідеальне суспільство». Антифашисти тільки підтвердили свою нетолерантність до іншої точки зору. Вони підтвердили свій насильницький характер та продемонстрували свою ворожість до всіх основних громадянських свобод.

Боротися із членами «Антифа», які здійснюють насилля, мали б правоохоронні органи США. Ще з 2016 року експерти ФБР по боротьбі з тероризмом почали прискіпливо розслідувати їх діяльність. Експерти ФБР, розглядаючи злочинну діяльність антифашистів, класифікували їх дії як «внутрішній тероризм у межах США». Крім того, експерти класифікували «Антифа» як один із анархістських рухів екстремістів. Директор ФБР Христофер Рей підтверджував, що ФБР веде розслідування щодо діяльності активістів, які здійснюють злочини, будучи послідовниками «Антифа». Радник Мінюсту США з питань внутрішнього тероризму на території США підтверджував заяву Х. Рея про справи, які ведуться по відношенню до активістів «Антифа» [22]. Однак, незважаючи на ці заяви, у ФБР не зробили

вирішальних кроків для запобігання подальшій активності екстремістів «Антифа». В результаті це призвело до жахливих наслідків.

Активісти «Антифа» продовжували активно рекрутувати до своїх лав все більше людей. Вони продовжували займатися погрозами та насильством. Слабка реакція правоохоронних органів щодо діяльності антифашистів дала їм змогу посилити свої місцеві осередки. Наслідки бездіяльності та саботажу державних інституцій США проявилися в 2020 році. Після смерті в Міннеаполісі Джорджа Флойда 25 травня 2020 року, під час затримання поліцейськими. Хвиля протестів заповонила велику кількість міст у США.

Головними рушійними силами протестів були рухи «Black Lives Matter» та «Антифа». Протести одразу переросли в масові заворушення та погроми. Активісти обох рухів троцили та грабували сотні магазинів. Інтенсивні погроми тривали все літо 2020 року. Президент Дональд Трамп ще 31 травня заявив, що збирається оголосити «Антифа» «терористичною організацією». Адміністрація Трампа звинувачувала антифашистів в навмисних нападах на поліцію, в підбурюванні до розграбувань та в спаленні магазинів під час протестів. Генеральний прокурор Вільям Барр заявляв, що насильницькі та радикальні елементи активно починають очолювати протести, щоб переслідувати свої особисті сепаратистські, насильницькі та екстремістські плани [110].

Однак, незважаючи на ці заяви, притягнути всіх обвинувачених у вандалізмі не вдалось. З однієї сторони це пояснювалося особливістю організаційної структури самої «Антифа». Професор історії Дартмутського Коледжу Марк Брей зазначив з цього приводу, що неможливо встановити точну кількість людей, які належать до різних груп «Антифа». Активісти приховують свою політичну діяльність від правоохоронних органів [71]. В той же час, така скритність впливає на те, що ці групи не можуть дозволити занадто великі розміри організаційних структур, як це, в свою чергу, може собі дозволити рух «Black Lives Matter». Групи антифашистів проводять великий

обсяг організаційної роботи на різних сайтах та групах в соціальних мережах. Це ускладнює відстежування та ідентифікацію їх діяльності.

Однак, відсутність успіхів у притягненні активістів «Антифа» до відповідальності має й політичні причини. В низці штатів, в яких місцева влада належала політикам обраними від Демократичної партії, вирували найбільш масштабні та жорстокі протести. Заклики президента Дональда Трампа до губернаторів та мерів міст ввести національну гвардію та врешті-решт покласти край насиллю мали тільки протилежний ефект. Представники місцевої влади робили все можливе аби поліція не втручалася у перебіг погромів. Доходило навіть до того, що в місті Сіатл, штат Вашингтон, в центрі міста було утворено «Автономну зону Капітолійського пагорбу». Зону утворили активісти «Black Lives Matter» та різних радикальних ультралівих рухів. На кордонах «зони» були розміщено барикади, на яких було написано: «Ви покидаєте територію Сполучених Штатів» [110].

Такий осередок сепаратизму став можливий завдяки штурму активістами «Антифа» та «Black Lives Matter» центрального відділку поліції. Мер Сіатлу, разом із губернатором штату, замість того, аби залучити національну гвардію для забезпечення порядку в місті, віддала голові поліції міста наказ вивести всіх поліцейських із відділку [111]. Фактично, після цього відділок виявився в руках ультралівих радикалів. В середині «зони» організацію внутрішньої охорони взяли на себе активісти озброєнні гвинтівками та пістолетами. «Автономна зона Капітолійського пагорбу» існувала декілька місяців, упродовж яких відбувалися пограбування в центрі міста [110]. Врешті-решт до «зони» поліція повернулася тільки тоді, коли там були зафіксовані вбивства.

Така ганебна та навіть сепаратистська поведінка політиків від Демократичної партії грала тільки на руку радикальним рухам. Намагаючись використати погроми у своїх політичних цілях, діячі Демократичної партії тільки призвели міста США до багатомільйонних збитків та зростанню рівня

насильства від радикальних рухів та угруповань. Не останню роль зіграли в цьому й провідні ЗМІ, які освітлювали погроми, як «переважно мирні протести». За спинами репортерів горіли магазини, але вони продовжували розповідати в прямому ефірі, що протести проходять мирно і насильства не спостерігається.

«Антифа» так і не було визнано терористичною організацією, а багатьом екстремістам вдалося уникнути відповідальності. Представники різних правоохоронних органів пояснювали це складністю ідентифікувати активістів «Антифа». Будучи вдягнутими у чорні шоломи, маски, та захисні окуляри, антифашисти могли робити все, що завгодно, знаючи, що їх буде складно впізнати. Однак, численних доказів, зокрема відеоматеріалів, які фіксували вандалізм антифашистів повинно було вистачити для жорсткого обмеження на законодавчому рівні цієї організації. Але, судячи з усього, політичний тиск від більшості політиків від Демократичної партії та провідних ЗМІ не давали правоохоронним органам можливості припинити відверту насильницьку діяльність «Антифа».

Відсутність заборони та інших санкцій щодо «Антифа» дозволяло її прибічникам й надалі продовжувати свою екстремістську діяльність. Політики від Демократичної партії США використовували погроми організовані рухами «Антифа» та «Black Lives Matter» у своїх політичних цілях. Їх метою було максимально дестабілізувати ситуації в країні, щоб використовувати це проти діючого президента Дональда Трампа. Майбутній кандидат у віце-президенти США Камала Гарріс в одному із інтерв'ю заявляла: «Це рух, і люди не збираються зупинятися. І всі мають остерігатися, тому що вони не зупиняться. І вони не збираються зупинятися до дня виборів в листопаді ... І так повинно бути - кожен має взяти до уваги, на всіх рівнях, вони не збираються здаватися і вони не повинні здаватися, і ми не повинні здаватися» [130]. Схожі публічні заяви робили й інші представники Демократичної партії.

Але намагання використати погроми заради своїх вузькополітичних цілей не увінчалися успіхом. Думка політиків демократів, що вони зможуть контролювати радикальні рухи - зазнала невдачі. Незважаючи на перемогу кандидата в президенти від Демократичної партії Джо Байдена, ультраліві рухи продовжили свою екстремістську діяльність. Крім того, вони почали виголошувати гасла проти новобраного президента. Одразу після інавгурації Джо Байдена в низці міст послідовники «Антифа» провели свої акції протесту. В місті Портленд антифашисти розгромили штаб Демократичної партії штату Орегон. Активісти скандували нецензурні тексти: «*** Джо Байден!» [75]. По дорозі до штабу демократів прибічники «Антифа» займалися вандалізмом, розбиваючи вікна та підпалюючи магазини. Крім того, від рук антифашистів постраждали будівлі Імміграційної та Митної служби. Поліції довелося застосувати силу для припинення насильства.

Погроми, які відбувалися в містах США в 2014 - 2015 року і які були організовані рухом «Black Lives Matter» та невдоволення політикою адміністрації Барака Обама посприяли активізації ультраправих рухів та організацій. Ще більш прискорило їх самоорганізацію діяльність «Антифа», яка часто нападала на мирні демонстрації прихильників Дональда Трампа та Республіканської партії США. На початку 2000-х років ультраправі рухи були малочисельними та майже невідомі великому загалу людей. Однак, посилення насильства від активістів «Black Lives Matter» та «Антифа» та нездатність влади зупинити їх екстремістську діяльність викликала зворотну реакцію в суспільстві. Частина консервативно налаштованих виборців почали приєднуватись до ультраправих рухів.

Найбільш старим ультраправим рухом в США є «Ку-клукс-клан». Він був заснований в 1865 році в місті Пуласкі, штат Теннессі, шістьма колишніми офіцерами та солдатами військ Конфедерації. Спочатку організація не мала бути насильницькою і задумувалась, як соціальний клуб [17, с. 59]. Члени клану приводили акції, які були більше схожими на виставу. Кланівці

вдягалися в білі простирадла і їздили по місту на конях. Деякі мешканці міст навіть вважали, що це духи загиблих солдатів військ Конфедерації. Однак, досить швидко рух перетворився в терористичну групу, яка залякувала, нападала та вбивала афроамериканців. Кланівці були прихильникам рабства. Тому крім афроамериканців вони переслідували білих аболіціоністів, а також членів та активістів Республіканської партії. Переслідування останніх було пов'язано з тим, що саме республіканці були прибічниками заборони рабовласництва[35, с. 108-110].

На початок 1870-х років організація нараховувала вже 600 тисяч осіб. Через насильницьку діяльність організації, федеральний уряд зрозумів, яку велику небезпеку для Сполучених Штатів становить цей рух. 20 квітня 1871 року Конгрес видав закон, який мав припинити діяльність ККК. Цей закон надавав президенту США повноваження відмінити право особистої недоторканості та надавав можливість застосовувати зброю для підтримання законів. В жовтні 1871 року президент Вільям Грант оголосив в 9 округах штату Кароліни стан облоги. Сотні кланівців були заарештовані. З цього моменту організація припинила своє офіційне існування [35, с. 116-117]. Однак, згодом рух був відроджений в 1915 році і залишався досить активним до середини 1920-х років. В цей період, окрім афроамериканців, головними ворогами для кланівців були небілі емігранти, а також ті, хто сповідував католицизм[17, с. 59]. Нова хвиля активності руху відбулася в середині 1960-х років, коли активно діяв «Рух за громадянські права», який очолював афроамериканець Мартін Лютер Кінг. Але вже в 1970-х роках активність кланівців знову зменшилася. Так продовжувалося до сплеску насильства в США в 2014 - 2015 роках.

Але незважаючи на активізацію прихильників руху в 2015 році, станом на 2019 рік «Ку-клукс-клан» залишається слабко організованим. Дослідники нараховують до 130 різних невеликих груп кланівців, які сумарно мають до 3000 членів [17 с. 59; 133]. Така велика кількість невеликих груп не дає

можливості ККК стати, дійсно, потужною та загрозливою силою. Активісти руху переважно приймають участь у невеликих акціях та мітингах. Часи лінчувань відійшли у минуле. Останні кланівці, які здійснювали жорстокі вбивства та напади, залишилися у ХХ столітті. Тож сьогодні члени Клану тільки приймають участь у масових зібраннях та сутичках з активістами «Антифа», які «відвідують» всі збори ультраправих рухів.

Стара ідеологія «Ку-клукс-клану» не приваблює більшість американців. Більшість виборців Республіканської партії не є прихильниками сегрегації та расизму. Внаслідок недостатньої популярності руху, деякі керівники локальних груп ККК вимушені були вдаватися до специфічних маркетингових засобів. Так, влітку 2014 року в штаті Південна Кароліна мешканці на подвір'ї своїх будинків знаходили пакети з цукерками із зображенням символіки «Ку-клукс-клану». Також на пакеті було зазначено телефони та адреси сайтів організації [89]. Таким чином кланівці намагалися рекрутувати до свого руху пересічних американців.

В 2014 році один із місцевих керівників ККК Джон Абарр, в штаті Монтана, взагалі запропонував відродити рух на нових засадах та відмовитися від расизму. Він заснував свою організацію, назвавши її «Лицарі скелястих гір». Головною метою руху, за його думкою, має стати боротьба проти надмірної влади федерального уряду. Саме втручання уряду у приватне життя американців та високі податки є головною загрозою для добробуту Сполучених Штатів. Нові ідеологічні бачення Абарра, які більше схожі до ідей лібертаріанців, сподобалася далеко не всім кланівцям. Абарра почали критикувати за зраду та звинувачували у перекручуванні головних ідей руху [89]. Однак, «Ку-клукс-клан» ніколи не був добре організованим рухом. Тож сьогодні існує досить велика кількість різних поглядів серед груп руху в США.

Окремо від «Ку-клукс-клану» існує рух «Нео-конфедератів». Як і більшість подібних організації нео-конфедерати не мають єдиної структури і представлені невеликими локальними групами, які існують переважно в

південних штатах. Прибічників руху іноді називають «південними націоналістами». Вони є прихильниками 11 штатів, які оголосили сецесію і вийшли зі складу США в 1861 році. Різні представники руху часто різняться в своїх поглядах, однак всіх об'єднує ідея відокремлення південних штатів і створення на їх сонові окремої держави. Багато послідовників руху вважають, що громадянська війна було не за відміну рабства, а за права штатів самостійно визначати свою внутрішню політику[17, с. 59].

Багато груп нео-конфедератів переважно мають лібертаріанські погляди та виступають проти великих державних витрат уряду. В XXI столітті саме питання економічної свободи є для нео-конфедератів визначальними. Щодо расизму єдиної позиції серед представників руху не існує. Тож, це питання часто є одним із наріжних каменів для нео-конфедератів. Також рух нео-конфедератів вважає приналежність до християнства об'єднуючою складовою для всіх південних штатів. До руху нео-конфедератів відносять такі групи та організації: «Рада консервативних громадян», «Ліга Півдня», «Прапороносці», «Сини ветеранів Конфедерації», «Об'єднання дочок Конфедерації»[33; 80; 131]. Представники цих організацій проводять переважно агітаційні марші та мітинги. Також, вони брали участь у деяких сутичках з активістами «Антифа». Кількість прихильників нео-конфедератів є також доволі невеликою і за розмірами відповідає кількості прихильників «Ку-клукс-клану».

Неонацистський рух представлений ще меншою кількістю активістів. Найбільшою організацією неонацистів в США є «Націонал-соціалістичний рух». Неонацисти в США сповідують основні ідеї «Націонал-соціалістичної німецької робочої партії» та політику, яку проводив Адольф Гітлер. Неонацисти виступають проти мігрантів, євреїв, афроамериканців, мусульман та представників ЛГБТ спільноти. Однак, прихильників нацистської ідеології ще менше, ніж фанатів Конфедерації. В травні 2011 року «Націонал-соціалістичний рух» нараховував лише 400 членів в 32 штатах [91]. Крім того, більша частина її членів були з інших невеликих груп неонацистів. Тому акції

неонацистів зустрічалися в США доволі нечасто. В 2006 році члени НСР проводили акцію протесту навпроти Капітолію штата Мічиган у місті Лансинг. На акцію прийшло всього лише 80 чоловік, в той час, як антифашистів забралось декілька сотень. Колони протестуючих, завдяки діям поліції, майже не перетинались. Тому серйозних масових зіткнень не було [67]. Така картина спостерігається й до сьогодні.

Неонацисти в США не тільки не мають чіткої організації, як і більшість американських рухів, але й перебувають у постійних суперечках один з одним. Для прикладу, лідер Американської нацистської партії Рокі Сухайда жорстко критикує «Націонал-соціалістичний рух» і не вважає його справжнім нацистським рухом [97, с. 152]. Невеликий поступ для об'єднання неонацистів зіграло масове невдоволення внутрішньою політикою адміністрації Барака Обама. На цьому тлі в 2013 році було створено сайт «The Daily Stormer», який запустили замість старого сайту неонацистів «Total Fascism» [97, с. 150]. Однак, навіть цей сайт згодом став об'єктом критики серед інших ультраправих рухів. Зокрема, член «Ради консервативних громадян» Кайл Роджерс жорстко критикував політику сайту, а також його адміністрацію за розміщення його статей без дозволу [32]. Цікаво, що засновник сайту «The Daily Stormer» Ендрю Енглін підтримував агресію Росії проти України в 2014 році й заявляв: «Правильна моральна позиція - це бути на боці Росії» [74]. На цьому тлі неонацисти зі всіх ультраправих рухів не збільшили суттєво свою чисельність й залишаються рухом, який підтримують лише поодинокі американці.

Також в США поряд із неонацистськими рухами діють націоналістичні. Їх ще часто називають «прихильниками переваги білої раси». Однак, прослідкувати чітку різницю між неонацистами та прихильниками переваги білої раси досить складно. Обидві течії виступають за виключність білої раси і проти національних меншин. Але в поглядах на економіку націоналісти більше схиляються до лібертаріанства, в той час як неонацисти є за своїми

поглядами ближче до соціалістів. Найбільш відомим й досить активним націоналістичним рухом є «Горді хлопці» («Proud Boys»). Він був створений в 2016 році колишнім коментатором та засновником медіа компанії «Vice Media» - Гевіном Мак-Іннесом. Хоча більшість дослідників одразу віднесла рух до ультраправих, сам Мак-Іннес в 2017 році заявив, що «Горді хлопці» є «альт-лайтами», в той час як альтернативні праві часто фокусують свою увагу на питаннях раси [126, с. 52-53]. Ще більше відмежуватися від альтернативних правих рух намагався після подій у Шарлоттсвіллі.

«Горді хлопці» почали діяти досить активно з самого початку свого створення. Їх популярність досить швидко зростала серед прибічників консервативних поглядів. Цьому сприяла роль самого Мак-Іннеса, який, працюючи коментатором, мав гарні ораторські здібності. Крім того, Мак-Іннес робив акцент не на расових проблемах, а на наступі ультралівих, зокрема «Антифа». Саме тому діяльність руху почали підтримувати досить багато поміркованих консерваторів, бачачи в них захист від вуличного насильства, яке розв'язало «Антифа» та «Black Lives Matter». Починаючи з 2016 року й до сьогодні, «Горді хлопці» приймали активну участь у багатьох акціях та мітингах, в тому числі, організованими іншими альтернативними правими рухами. Часто ці мітинги закінчувалися сутичкам з активістами «Антифа», яких завжди приходило в 2-3 рази більше. Але без антифашистів мітинги проходили мирно й головною своєю ціллю мали виступи ораторів, зокрема й самого Мак-Іннеса.

Провідні ЗМІ й ліві активісти з самого початку ідентифікували рух як екстремістський. Однак, крім окремих суточок з «Антифа», активісти «Гордих хлопців» більшого насильства не проявляли. В листопаді 2018 року ФБР визначило «Гордих хлопців» як екстремістську організацію. Однак, після розслідування заявило, що екстремістами були окремі особи, які здійснювали напади на членів «Антифа» [126, с. 51]. Особливо багато сутичок на різних мітингах було між «хлопцями» та антифашистами у Портленді, штат Орегон,

упродовж 2019 року. На початку цього ж року новим лідером руху став підприємець Енріко Тарріо [119]. Це ще більше ускладнило ультралівим активістам відносити рух до прихильників переваги білої раси, оскільки Тарріо є афро-кубинцем. Також він одночасно був головою місцевої організації «Латиноси за Трампа» у штаті Флорида [70]. Враховуючи це, «Гордих хлопців» можна охарактеризувати як патріотичний громадсько-політичний рух, прибічники якого сповідують не перевагу білої раси, а перевагу та цінності Сполучених Штатів як країни.

Також більшу впізнаваність рух отримав у 2020 році після смерті під час затримання афроамериканця Джорджа Флойда. Масові погроми, які організували рухи «Black Lives Matter» та «Антифа», викликали обурення у багатьох громадян США. Активісти «Гордих хлопців» почали проводити акції біля адміністративних будівель в бронежилетах та зі зброєю. Такі мітинги були покликані продемонструвати, що «Горді хлопці» не дозволять громити та займатися вандалізмом прихильникам «Black Lives Matter» та «Антифа». Хоча провідні ЗМІ критикували такі акції та називали їх учасників екстремістами, активісти «Гордих хлопців» не нападали на людей. Крім того, протестувальники BLM та «Антифа» не наважувалися вступати в серйозну конфронтацію з гарно озброєними «хлопцями». В очах громадськості, незважаючи на нещадну критику ЗМІ, «Горді хлопці» виглядали як рух, який намагається зупинити насильство. Особливо останнім часом рух є популярним серед вихідців з Азії, а особливо Китаю. Мігранти пояснюють свою прихильність до «Гордих хлопців», активним поширенням насильства та комуністичних і соціалістичних ідей, які просувають рухи «Антифа» та «Black Lives Matter» [37].

Схожим до «Гордих хлопців» рухом є «Хлопці Бугалу», який має децентралізовану структуру й представлений багатьма групами в різних штатах. Учасники руху набули популярність в 2020 році, коли як і «Горді хлопці», охороняли будівлі адміністративних та законодавчих органів США

під час масових протестів «Black Lives Matter». «Хлопці Бугалу» були гарно озброєнні і носили «гавайські сорочки» під бронежилетами. Терміном «бугалу» учасники руху називають можливе повстання проти федерального уряду, якщо він відмінить другу поправку Конституції США та заборонить вільний продаж та володіння зброєю [148]. Учасники руху є прихильниками лібертаріанства. Також різні групи «Хлопців Бугалу» звинувачують у сповідуванні ідей білого панування. Однак, інша частина груп руху засуджує расизм та зазначає, що головною ціллю руху є збереження основних засад та свобод американської Конституції і протидія погромам, які організовують ультраліві рухи в США.

Незважаючи на зростання активності різних «альт-лівих» та «альт-правих» громадсько-політичних рухів, вдала економічна політика адміністрації президента Дональда Трампа змогла знизити радикалізацію серед основної маси американців. Вже у 2019 року показник безробіття в США впав до рекордного мінімуму з 1968 року і становив 3.5% [21]. Зростання економіки покращило загальні настрої американців. Однак, початок пандемії, пов'язаною з «коронавірусом» і запровадження «локдауну» по всій країні, майже зупинили американську економіку. Негативно це вплинуло й на загальні настрої американців. Ще більше погіршувало ситуацію постійне нагнітання американськими ЗМІ агресивного дискурсу щодо політики адміністрації президента Трампа. Також посилювало поляризацію в суспільстві й вибори до Конгресу та вибори президента США, які мали відбутися в листопаді 2020 року. І хоча вже восени, завдяки правильним економічним рішенням адміністрації Трампа, в США почався швидкий процес відновлення втрачених робочих місць, загальна активність радикальних рухів, підбурювана політиками з обох партій, не могла зупинити проявів насильства на вулицях американських міст.

Найбільшого розголосу в США і у всьому світі набула спроба частини прибічників Дональда Трампа захопити будівлю Капітолію у Вашингтоні 6

січня 2021 року. В цей день в будівлі Капітолію відбувалося спільне засідання обох Палат Конгресу США щодо затвердження результатів підрахунку голосів виборщиків. В той же час, у Вашингтоні відбувалася велика маніфестація прихильників президента Дональда Трампа, яка зібрала більше мільйона людей. Дональд Трамп закликав своїх прихильників йти до будівлі Конгресу для того, щоб підтримати конгресменів від Республіканської партії, які збиралися оскаржити сертифікацію голосів виборщиків. Однак, частина демонстрантів почала згодом штурмувати будівлю Капітолію. В ході сутичок з поліцією загинуло 5 людей і близько 140 людей отримали поранення, а спільне засідання Конгресу довелося терміново припинити. Серед тих, хто штурмував будівлю, були представники рухів «Горді хлопці» та «Хлопці Бугалу» та інших ультраправих організацій. Крім того, серед екстремістів було багато прихильників теорії змови «QAnon», які вірять, що серед політичного істеблішменту США існує прихована організація педофілів [57; 100].

Дослідники Чиказького університету Роберт Пейп та Кевін Рубі встановили, що із 193 чоловік заарештованих за несанкціоноване вторгнення в будівлю Капітолію 89% не були учасниками ультраправих рухів. Майже половина серед них є представниками малого та середнього бізнесу. Такі дані демонструють, що прихильники Трампа, скоріше за все, піддалися провокації [100]. Тим паче враховуючи, що більша частина демонстрантів не пішла в Капітолій та намагалася закликати людей не штурмувати будівлю. Крім того, деякі відеоматеріали та очевидці подій зафіксували участь у штурмі представників «Антифа». Також серед арештованих у штурмі опинився й активіст «Black Lives Matter». Незрозумілі були й дії правоохоронних органів, які не забезпечили безпеку будівлі Капітолію та загалом Вашингтону. Адже всі знали, що кількість учасників акції буде дуже велика [57]. Всі ці запитання ще мають бути з'ясовані в ході розслідування, яке й досі продовжується. Однак, є очевидним, що радикальні рухи та організації внесли суттєвий вклад в дестабілізацію політичної ситуації в США. Крім того, не останню роль в

допущені такої ситуації зіграли й політики та ЗМІ. Саме політики від обох провідних партій намагалися використовувати радикальні рухи у своїх політичних цілях.

Резюмуючи, можна зазначити, що розквіт активної діяльності протестних та радикальних громадсько-політичних рухів відбувався наприкінці 2010-х років. Наприкінці 1990-х років на початку 2000-х протестні та радикальні рухи не мали масової підтримки в США. Радикальні рухи існували, фактично в підпіллі, а їх діяльність досить детально відслідковували американські правоохоронні органи. Поява масових протестних рухів була спричинена економічною кризою 2008 року та невдалою внутрішньою політикою адміністрації Барака Обами. «Рух Чаювання» та «Захопи Волл-стріт» мали мирний характер та були проявом незадоволення пересічних американців наявним політичним істеблішментом. Однак, суттєвих покращень у внутрішній політиці так і не відбулося й поляризація у суспільстві продовжила зростати. Наступним етапом розвитку громадсько-політичних рухів стала їхня радикалізація. Проявами цієї радикалізації були масові протести та погроми, які організували рухи «Black Lives Matter» та «Антифа». Нездоволення політикою Барака Обами, а також збитки та зростання насильства внаслідок дій BLM та «Антифа» призвела до активізації ультраправих рухів.

І хоча перемога Дональда Трампа спочатку також посилила поляризацію суспільства в 2017 році, подальша успішна економічна політика його адміністрації змогла вгамувати активність радикалів. Однак, повне несприйняття будь-яких дій Дональда Трампа та навмисне нагнітання ситуації провідними ЗМІ та політиками від Демократичної партії, не давали повністю ліквідувати розкол серед американського суспільства. Тому наслідками цієї цілеспрямованої політики стали жахливі протести та погроми в 2020 та 2021 році.

РОЗДІЛ 3. РОЛЬ ГРОМАДСЬКО-ПОЛІТИЧНОГО РУХУ «BLACK LIVES MATTER» В ПОЧАТКУ ЕСКАЛАЦІЇ НАСИЛЬСТВА В АМЕРИКАНСЬКОМУ СУСПІЛЬСТВІ

«Black Lives Matter»(з англ. - «Життя темношкірих мають значення») - громадсько-політичний рух в США, який виступає проти упередженого насилля по відношенню до афроамериканців. На сайті самого руху також зазначається, що ціллю VLM є «викорінення білого панування» та «створення локальних сил» для запобігання насиллю по відношенню до афроамериканців зі сторони держави та недержавних організацій, а також створення простору можливостей для вільної діяльності афроамериканської спільноти в США[19].

Рух VLM виник в липні 2013 року, коли афроамериканські громадські активістки Алісія Гарза, Патріс Каллорс та Опала Тометі організували протести через хештег #blacklivesmatter в соціальних мережах. Причиною для протестів став виправдальний вирок Джорджу Циммерману судом присяжних у Флориді за вбивство 17-річного афроамериканця Трейвона Мартіна. Як зазначає одна з головних організаторів руху Алісія Гарза:«Це була реакція на анти-чорний расизм, який пронизує наше суспільство, а також, на жаль, наші рухи та організації»[69, с. 23].

Засновниці рухи зазначають, що рух має децентралізовану структуру. Алісія Гарза зазначала, що рух не має одного лідера. «У нас багато лідерів, однак не там, де ви їх звикли знаходити. Якщо ви шукаєте тільки темношкірого гетеросексуального чоловіка, який є проповідником ідеї - то ви такого не знайдете» - , заявляла Гарза [50]. Патріс Каллорс стверджувала, що VLM має більш ніж 30 регіональних відділень в Сполучених Штатах. Однак, аналізуючи та порівнюючи діяльність «Black Lives Matter» з іншими громадськими рухами в США, заяви про децентралізовану організацію не зовсім

відповідають дійсності. Майже з самого початку діяльності руху прослідковується чітка ієрархія прийняття рішень. Алісія Гарза, Патріс Каллорс та Опала ТOMETI залишаються лідерами, які спрямовують діяльність руху й медійно висвітлюють його головні ідеї.

Оскільки, причиною появи руху BLM була, як зазначають його засновниці, є саме боротьба проти несправедливості та інституційного расизму в США, важливо розібратися, чи насправді вбивство Трейвона Мартіна і подальше виправдання його вбивці судом присяжних, було наслідком упередженого ставлення до афроамериканської спільноти.

Дослідниці з Університету Північної А. К. Лейн, Я. Вільямс, А. Н. Хант та Е. Полк зазначають, що утворення руху «Black Lives Matter» було викликано існуванням в США інституційного расизму, який проявляється через нав'язані стереотипи, що всі афроамериканці є злочинцями. Саме це, на їх думку, могло спричинити вбивство Трейвона Мартіна. На їх переконання, Джордж Циммерман, який був добровільним дружинником у своєму кварталі, підсвідомо, внаслідок суспільних стереотипів сприйняв Мартіна за потенційного злочинця[78, с. 791-792]. Такої ж думки притримується афроамериканський політичний філософ Крістофер Дж. Леброн. Однак, визнаючи факт, що вбивству передувала сутичка між Трейвоном і Циммерманом[81, с. 11].

Однак, інші дослідники ставлять під сумнів тезу про навмисне вбивство Трейвона Мартіна, внаслідок існування інституційного расизму. Так, старший науковий співробітник Лондонського центру політичних досліджень, афроамериканець Дірой Мердок зазначає факти з біографії Джорджа Циммермана, які спростовують попередні тези про його упереджені погляди щодо афроамериканців. Циммерман мав знайомих та друзів афроамериканців. З одним із таких знайомих він заснував невелику страхову компанію «Allstate». Циммерман приймав участь у кампанії допомоги темношкірим дітям зі знедолених сімей. Крім цього, він був зареєстрованим в

Демократичній партії США і брав участь в агітаційній компанії Барака Обами - першого темношкірого президента Сполучених Штатів [96].

Всі ці факти спростовували тези багатьох активістів та частини ЗМІ про расистські та упереджені погляди Циммермана. Він навпаки підтримував афроамериканську спільноту. Крім того, на це могло впливати й саме походження Циммермана. Адже він не був «білим», як про це писали майже всі ЗМІ. Мати Циммермана була родом з Перу. Тож, Циммерман, фактично, відносився до латиноамериканців. Дірою Мердок, справедливо з цього приводу зауважував: «Ліберали можуть кричати скільки завгодно про білий расизм ... Але білий расизм не зіграв жодної ролі в цій справі, що підтверджується мовчанням з цього приводу зі сторони обвинувачення» [96]. Саме тому присяжні, маючи розгорнуту доказову базу, відкинули можливе існування расового питання в цій трагічній історії. Але Алісія Гарза, Патріс Каллорс та Опала Тометі та інші послідовники BLM не погодились із вироком суду. Вони продовжували стверджувати, що вбивство Трейвона Мартіна мало саме расовий характер. Небажання організаторів BLM сприймати об'єктивну дійсність викликало багато питань.

Афроамериканський дослідник з проблем афроамериканської спільноти в США Таліб Старкс вважає, що поява цього руху має насправді корисливий, політичний характер і немає жодного відношення до справжньої проблеми, яка пов'язана з високою смертністю серед темношкірого населення в США: «За останні три з половиною десятиліття афроамериканці становили більше половини від всіх жертв убивств в Америці, проте група, яка буквально називає себе «Життя темношкірих має значення», чомусь не хотіла існувати, поки Трейвон Мартін не був убитий Джорджем Циммерманом ... Більше того, протягом 503 днів між смертю Трейвона і вироком Циммермана були вбиті тисячі афроамериканців, однак у їх вбивць не було пігментації Джорджа Циммермана; у них була пігментація Джорджа Джефферсона [темношкірий персонаж із відомого американського серіалу, - І.С.]. Таким чином, ці втрачені

життя - як і тисячі, які були вбиті до, під час і після життя Трейвона - не мали значення для групи, яка свідомо назвала себе «Black Lives Matter»[124, с. 29].

Незважаючи на ці аргументи, рух продовжував ширитися Сполученими Штатами. Масовий характер у США рух VLM отримав після вбивства поліцейським Дарреном Вільсоном афроамериканця Майкла Брауна в місті Фергюсон, штат Міссурі, 9 серпня 2014 року. Майже одразу почалися протести місцевої афроамериканської спільноти, які швидко переросли в погроми та масові пограбування[50]. Алісія Гарза, Патріс Каллорс та Опала Тометі одразу організували поїздку до Фергюсона, назвавши її «вільною подорожжю». Під егідою кампанії #blacklivesmatter до них приєдналися майже пів тисячі небайдужих американців з 18 різних штатів. Після приїзду у Фергюсон А. Гарза була приємно здивована як багато протестуючих скандували її гасло[50]. Патріс Каллорс зазначала:«Ця поїздка була закликом до дії для темношкірих та їх союзників боротися за справедливість - не тільки для М.Брауна та його родини, але й для всіх нас. Це був наочний приклад самовизначення частини жителів Фергюсона перед обличчям насильства проти темношкірих і тих із нас хто приєднався до них зі всієї країни»[88].

Каллорс порівнювала сцену вбивства Брауна зі сценами лінчування афроамериканців, яких вішали на дерева в XIX та в першій половині XX століття. Такий дискурс від організаторів VLM тільки нагнітав і без того важку ситуації у самому Фергюсоні. Активісти, які приїхали до Фергюсона, сприяли підвищенню радикалізації поглядів у місцевих жителів. Протести та погроми набули жахливо масштабу, тож губернатор штату Джей Ніксон був вимушений ввести національну гвардію для захисту пересічних громадян.

Після трьох місяців розслідування місцевої поліції та ФБР, Велике журі присяжних округу Сент-Луїс відмовилося висувати звинувачення поліцейському Даррену Вілсону. Через це рішення Фергюсон знову поглинула хвиля вуличного насильства. Начальник поліції округу Сент-Луїс Джон Белмар в ніч після прийняття рішення присяжних заявив, що він особисто

нарахував до 150 пострілів у місті. Велика кількість магазинів була пограбована, розгромлена або просто спалена. Багато власників мали збитки, які не дозволяли їм надалі продовжувати свою підприємницьку діяльність. Активісти BLM були не просто помічені у цих масових заворушеннях, вони були їхніми головними ініціаторами. А в погромах, які прокотилися містом, вони звинувачували не себе, а рішення Великого журі присяжних[83].

Тодішній президент США Барак Обама реагуючі на погроми закликав протестувальників відмовитися від насильства. Він додав, що не має співчуття до тих, хто використовує рішення присяжних як виправдання для здійснення насильства[83]. Але протестувальники у Фергюсоні не дуже прислухалися до порад президента і погроми у Фергюсені відбувалися ще декілька днів.

Також великого розголосу та звинувачень в інституційному расизмі в США серед афроамериканської спільноти набула смерть в Нью-Йорку афроамериканця Еріка Гарнера в липні 2014 року. Крім Нью-Йорку масові мітинги охопили й інші міста в США. Смерть Еріка Гарнера була, дійсно, прикрою трагедією. 17 липня Гарнера помітили у незаконному продажі сигарет. Гарнер вже неодноразово мав проблеми із законом, його заарештовували більше 30 разів. Найбільше Гарнера заарештовували за незаконний продаж марихуани та сигарет. Район, в якому відбувалися події, був, як і у випадку з Фергюсоном, теж доволі кримінальний. Коли декілька поліцейських підійшли до Гарнера для того, щоб його затримати, він почав здійснювати їм опір. Гарнер був набагато більший за поліцейських, тож їм, навіть застосовуючи силу, було дуже важко вгамувати його. Оскільки затримання відбувалося майже посеред вулиці вдень, багато перехожих почали знімати момент сутички на свої телефони. Врешті правоохоронці змогли повалити Гарнера і вдягти на нього наручники. В цей момент він почав скаржитися на проблеми з диханням. Поліцейські викликали одразу швидку. Однак, медики не змогли врятувати Гарнера. Як з'ясувалося потім, він мав

багато проблем зі здоров'ям. Сутичка з поліцейськими та стрес викликали в нього серцевий напад [84, с. 41].

Справді серйозні протести та заворушення розпочалися після оголошення рішення Великого журі присяжних. 3 грудня 2014 року присяжні відмовилися висувати звинувачення поліцейським, які приймали участь у затриманні Гарнера. В перші декілька днів після цього рішення в результаті заворушень було заарештовано близько 300 протестувальників. Їм інкримінували хуліганство та напад на поліцейських. Активісти BLM були головними ініціаторами цих протестів. Хвилювання в Нью-Йорку та в інших містах тривали ще декілька тижнів. Крім символіки та гасел на кшталт «Black Lives Matter» під час протестів активісти скандували й такі гасла: «Чого ми хочемо? Смерті копів! Коли ми цього хочемо? Негайно!»[141].

Але завдяки відео знятому під час затримання та проведення низки експертиз, Велике журі присяжних мало повну картину для того, аби неупереджено винести своє рішення про невисування звинувачень поліцейським, які затримували Гарнера. Але це не зупинило ні активістів BLM, ні політиків та більшість великих американських ЗМІ шукати в цьому прояв інституційного расизму.

Активісти «Black Lives Matter» за допомогою багатьох провідних ЗМІ стверджували, що вбивства Майкла Брауна та Еріка Гарнера є яскравим проявом інституційного расизму, адже їх вбивцями були білі поліцейські. Хвиля протестів та подальші погроми поширилися багатьма містами США, що призвело до великих руйнувань та збитків у муніципалітетах, а також до потерпілих як зі сторони протестувальників, так і правоохоронців. Але це був не єдиний наслідок протестів за участю BLM.

В помсту за вбивство Гарнера та Брауна 20 грудня 2014 року в Нью-Йорку були розстріляні у поліцейській машині двоє правоохоронців. Вбивцею виявився темношкірий Ісмаїл Абдулах Брінслі, який за декілька годин до

стрілянини зробив запис в соціальній мережі «Instagram» зі словами: «Сьогодні я накину свиням крила ... Вони забрали одного з наших ... Давайте заберемо двох їхніх»[39]. Закінчуючи, Брінслі зазначив, що це може бути його останній пост. У своїх дописах він використовував хештег #ShootThePolice, а також хештеги зі ссилкою на Гарнера та Брауна. Брінслі вбив поліцейських холоднокрівно, не сказавши у їхні бік жодного слова. У той же день Брінслі здійснив самогубство, вистріливши у себе, коли поліцейські його оточили на станції метро. Характерно, що Брінслі вже раніше притягувався до відповідальності за правопорушення. На час здійснення свого злочину, він переховувався від правосуддя та розшукувався як підозрюваний у пораненні своєї дівчині пострілом у живіт[39].

Через пів року, 17 червня 2015 року в Чарльстоні, штат Південна Кароліна, двадцятидворічний білий американець Ділан Руф у ході масової стрілянини в Африканській методистській єпископальній церкві вбив 9 чоловік. Всі вбиті були афроамериканцями. Зайшовши в церкву, Руф заявив присутнім: «Я тут для того аби вбивати темношкірих ... Я маю зробити це. Ви гвалтуєте наших жінок і ви захоплюєте нашу країну. Вас потрібно позбутися»[108]. За декілька тижнів до злочину Руф зустрічався зі своїм старим шкільним другом Джозефом Міком, з яким вони не бачилися 5 років. Руф почав скаржитися на справу про вбивство Трейвона Мартіна і темношкірих, які, на його думку, почали захоплювати світ. Руф зазначав, що біла раса має щось робити з цим. Дж. Міка згадував, що Руф ніколи не говорив про раси з ним до цього. За його словами, Руф під час розмови критикував протести та погроми, які відбувалися у ході розслідувань загибелі афроамериканців від рук поліцейських. Руф зазначав, що треба щось робити для білої раси і у якості вирішення цих проблем він хотів відновлення сегрегації між білими і темношкірими[65].

Але не встигла Америка оговтатися від цього масового розстрілу, як вже 26 серпня в прямому ефірі відбулося вбивство трьох білих людей, двоє з яких

були журналістами каналу «WDBJ7» в штаті Вірджинія. Вбивцею виявився афроамериканець, колишній журналіст цього ж каналу - Лі Вестер Фленаган, який вів пряму трансляцію свого акту насильства. Згодом він покінчив життя самогубством. За декілька годин до вчинення свого злочину Фленаган відправив факсом в редакцію телеканалу «ABC News» свій маніфест. Він зазначав, що спричинити цей злочин його підштовхнув масовий розстріл у Чарльстоні: «Стрільба у Чарльстоні була переломним моментом ... але мій гнів наростав поступово ... в якійсь момент я був як порохова діжка, яка чекала моменту, щоб вибухнути!»[101]. Також він, як і Ділан Руф, закликав до початку расової війни між білими та темношкірими: «Ви хочете расову війну? ... Отримуйте тоді її, білі!»[101].

В цей момент Америка виявилася фактично в умовах початку нової хвилі насильства на расовому тлі. Кожен стрілок вважав, що його помста справедлива і виправдовував свої злочини моральним принципом «око за око». Однак, всі ці злочини були наслідками масових протестів BLM проти поліцейських, яких вони звинувачували в інституційному расизмі. Вище ми побачили, що справа про вбивство Трейвона Мартіна, завдяки якій Алісія Гарза стала відомою разом зі своїм рухом, не мала расового характеру. Ця справа не підтверджувала теорію існування інституційного расизму. Те ж саме можна сказати й про загибель Еріка Гарнера. Вбивство Майкла Брауна, яке спровокувало подальше зростання насильства в американському суспільстві і в той же час зростання впливу руху «Black Lives Matter» теж не було проявом інституційного расизму.

Велике журі присяжних округу Сент-Луїс, після трьох місяців розслідування місцевої поліції та ФБР, мало масу свідчень та доказів для того, щоб відмовитися висувати звинувачення у вбивстві Майкла Брауна поліцейському Даррену Вільсону. Судово-медична експертиза ФБР підтвердила свідчення Вільсона про те, що Браун напав на нього, коли він сидів у поліцейській машині[134]. Браун вліз у вікно поліцейської машини і

почав бити Вільсона. Браун настільки сильно бив Вільсона, що правоохоронець зміг швидко дотягнутися лише до своєї табельної зброї. «Я відчував, що ще один удар в обличчя і він мене нокаутує ... Він був більший і сильніший за мене. Отримавши два удари від нього я відчував, що третій удар може стати для мене фатальним», - свідчив Д.Вільсон перед Великим журі присяжних[139].

Не останню роль зіграла й причина, з якої Майкл Браун почав сутичку з поліцейським у його ж патрульній машині. Браун і його приятель йшли ввечері посеред проїжджої частини, тим самим ускладнюючи рух транспорту по вулиці. Вільсон під'їхав до них і спитав, чому вони йдуть посеред дороги? На що отримав відповідь Брауна, що вони вже майже дійшли. На прохання Вільсона перейти на узбіччя, Браун грубо йому відповів. Браун одразу кинувся до вікна машини правоохоронця і почав через вікно бити Вільсона. Крім того, він намагався забрати табельну зброю Вільсона. Поліцейський зміг дотягтися до своєї табельної зброї і зробити кілька пострілів. Браун після цього почав тікати, а Вільсон кинувся за ним[139].

Активісти BLM стверджували, що Вільсон стріляв у спину Брауна, коли той начебто підняв руки. Але слідство встановило, що обидва ці факти, які до того ж суперечать один одному, є неправдою. Браун не зміг швидко втекти, тож зупинився. Він повернувся до правоохоронця, але не слідував інструкціям Вільсона. Браун, зі слів Вільсона, насміхався з поліцейського, кажучи, що він не зможе його заарештувати. Постріли пролунали, коли Браун несподівано зробив спробу знову зблизитися з поліцейським. Свідки підтвердили цей перебіг подій. Це підтвердило 8 свідків при тому, що район, в якому сталася ця трагедія, був переважно заселений афроамериканцями. Тож звинуватити свідків у підіграванні Вільсону навряд чи було можна. Крім того, до цього випадку Вільсон, за час своєї служби, жодного разу не користувався табельною зброєю. Браун не збирався здаватися. І експертизи ФБР та місцевої поліції це підтвердили[134].

Але навіть після переконливих доказів протестувальники все одно здійснювали тиск на присяжних. Активісти BLM безапеляційно звинувачували прокурора Боба Маккалоха в тому, що він навмисно переконував присяжних не висувати звинувачень Вільсону. Обраний в 2018 році перший темношкірий прокурор округу від Демократичної партії США Уеслі Белл знов розпочав розслідування щодо Даррена Вільсона. Однак, в липні 2020 року він на пресконференції заявив, що прокуратура не буде висувати звинувачень Д. Вільсону. Адвокат Вільсона, коментуючи це рішення, заявив, що три розслідування підтвердили, що Вільсон не робив неправильних речей. «Всі ми прийшли до одного висновку: злочину не було», - завершив адвокат[114].

Незважаючи на це, активістка BLM Бріттані Пакнетт Каннінгем, реагуючи на нове рішення прокурора заявила, що «система має бути змінена»[114]. Філософ Крістофер Леброн у своїй праці «Створення «Black Lives Matter»:Коротка історія однієї ідеї», зазначає, що причиною таких трагічних випадків є існування в США «білого панування» на інституційному рівні. В усіх вбивствах темношкірих він бачить наслідки «привілеїв для білих». А протести, які часто приймали насильницький характер він вважає логічним наслідком помилок американського судочинства на расовому тлі:«Коли це трапляється, дії, які ми зазвичай називаємо протестами, переростають у різні форми. У деяких випадках вони несуть форму помсти і є насильницькими, однак, навряд чи можна звинуватити їх учасників»[81, с. 156].

Такі висновки Бріттані Пакнетт Каннінгем та Крістофера Леброна досить складно сприймати всерйоз, маючи матеріали трьох розслідувань по справі Брауна та інших розслідувань у схожих справах за якими уважно стежила громадськість. Незрозуміло, яке відношення має «система» та «захист гідності» до безпідставного нападу Майкла Брауна на поліцейського в його ж патрульній машині. Крім того, в нанесенню йому тілесних ушкоджень. І як

погроми у власних містах та знищення приватної власності представників своєї ж власної афроамериканської спільноти можна виправдати? Тим паче, що у випадку з Майклом Брауном та Еріком Гарнером расових чинників не існувало і поліцейські діяли у рамках службових інструкцій.

Враховуючи незалежність американської судової системи та розгорнуті матеріали розслідувань, твердження К. Леброна та інших активістів BLM про існування «привілеїв для білих» виглядають як навмисне створення штучного дискурсу щодо існування в США проблеми расового насильства зі сторони державних органів. Таліб Старкс наводить низку прикладів, як завдяки створенню штучного дискурсу навколо расизму багато політиків, як правило від Демократичної партії США, робили собі політичне майбутнє, обираючись до Конгресу та до органів місцевого самоврядування [124, с. 16]. Саме метою створення штучного дискурсу навколо розпалювання теми расизму, можна пояснити заяву Голови міської ради Нью-Йорка від Демократичної партії США Меліси Марк-Віверіто щодо рішення Великого журі присяжних по справі Еріка Гарнера в 2014 році. Вона назвала рішення не висувати звинувачень поліцейським «страшенно невтішним результатом», що «суперечить подіям, які призвели до смерті Еріка Гарнера»[40].

Така ж реакція на рішення присяжних була й у мера Нью-Йорка, також обраного від Демократичної партії, Біла Де Блазіо: «Люди кажуть: «Життя темношкірих має значення». Це має бути очевидним, однак наша історія вимагає, щоб люди казали «Black Lives Matter». Не роки і не десятки років расизму призвели нас до сьогоднішніх подій, а століття расизму»[84, с. 47]. Крім того Де Блазіо додав, що він кожен ніч переживає про небезпеки, з якими може зустрітися його син, який є мулатом, «зі сторони офіцерів поліції, яким в першу чергу платять за те, щоб вони його захищали»[84, с. 47 - 48].

Такі заяви та обвинувачення в бік поліції не могли не викликати обурення серед правоохоронців, та ще й після детального розслідування, яке не виявило жодних порушень чи расистських дій з їх сторони. Голова

поліцейської профспілки Нью-Йорка, у відповідь на цю заяву, поширив інструкцію, яка дозволяла поліцейським вимагати, щоб мер не відвідував їх похоронів, у разі, якщо вони були вбиті під час виконання службових обов'язків[84, с. 48].

Але найстрашніше те, що такі безвідповідальні заяви політиків викликали заворушення, які закінчувалися великими збитками та постраждалими з обох сторін. Спекулювання на расовій темі закінчилося смертю двох нью-йоркських поліцейських та викликало серію масових розстрілів на расовому тлі ні в чому невинних людей. Політичний оглядач однієї з найстарішої газети Америки «New York Post» Лінда Чавез, реагуючи на масові розстріли зазначила: «Расизм - незалежно від кольору шкіри злочинця - огидний. Ми пройшли дуже довгий шлях к припиненню формальної расової, етнічної і сексуальної дискримінації, але у нас є шлях для досягнення мрії Мартіна Лютера Кінга: «Того дня, коли всі діти Божі, темношкірі та білі, євреї та язичники, протестанти та католики зможуть взятись за руки і заспівати словами афроамериканського духовного отця: «Нарешті вільні! Дякуючи Богу, ми нарешті вільні!»[42].

Ці слова Кінга в 60-х роках були спрямовані не тільки до його прибічників, але й до послідовників рухів, організованих афроамериканцями Елайджи Мухаммедом та Малкольмом Іксом, які навмисно уникали ненасильницьких засобів протестів, надаючи перевагу розпалюванню расової ненависті, як це, в свою чергу, робили представники «Ку-клукс-клану». Лінда Чавез підсумовує свою статтю справедливим питанням: «Де в сьогоденнішому афроамериканському співтоваристві голос, який проголосить меседж про те, що «всі життя мають значення» і жодне життя не має бути обірваним через расову ворожнечу чи помсту?»[42].

Однак, рухи до яких зверталась Чавез і головним чином активісти і організатори руху «Black Lives Matter» не вважають, що «всі життя мають значення». Алісія Гарза стосовно цього заявляла: «... ми живемо у світі, де деякі

життя мають більше значення ніж інші. Вислів «Всі життя мають значення» ефективно нейтралізує той факт, що саме афроамериканці наразі борються за своє життя»[50]. Крім того, багато молодих активістів BLM насторожуються, коли їх починають називати «новим рухом за громадянські права», маючи на увазі «Рух за громадянські права», який очолював Мартін Лютер Кінг. Бо таке порівняння, на їх думку, підриває травматичний характер того з чим стикаються сьогодні афроамериканці. Вони бояться, що мирні протести, які проводило старше покоління, мають незначний вплив. Змін, на їх думку, можна досягти лише більш рішучими діями[50]. Більш рішучі дії, як правило, закінчуються насильством, погромами, пограбуваннями та мільйонними збитками для місцевих громад, де мешкають самі ж протестувальники.

Одним із прикладів «рішучих дій» стала акція «Black Lives Matter» в бібліотеці Дартмутського коледжу в листопаді 2015 року. Протестувальники BLM увірвалися в бібліотеку, де студенти готувалися до чергової сесії. Активісти почали голосно обзивати здивованих студентів нецензурними фразами:«*** вас, ви білі брудні ***!»[105]. Після цього протестувальники почали штовхати присутніх студентів. Коли одна дівчина розплакалась, один із активістів нагримав на неї:«*** твої білі сльози!»[105]. Іншу студентку активісти притисли до стіни і почали обзивати «брудною білою ***!»[105]. Також протестувальники, почали кричати одне із найпоширеніших гасел BLM:«*** ваші привілеї для білих!»[105]. Не зрозуміло тільки, в чому полягали ці привілеї, оскільки протестувальники самі були такими ж студентами?

Зрозуміло, що такі дії та акції руху «Black Lives Matter», дійсно, не мають нічого спільного з діяльністю та ідеями «Руху за громадянські права», яке очолював Мартін Лютер Кінг. «В процесі завоювання свого достойного місця в суспільстві, ми не маємо бути злочинцями і здійснювати неправомірні дії. Давайте не будемо прагнути задовольнити власну спрагу свободи,

напиваючись із чаші гіркоти та ненависті», - казав Кінг своїм послідовникам в 1963 році[42].

Своїми насильницькими діями громадсько-політичний рух «Black Lives Matter» не просто спровокував збільшення поляризації в суспільстві на расовому тлі. Він спровокував значне зростання насильства. І найбільшими жертвами цього насильства були саме афроамериканські, за права яких, начебто, і борються активісти BLM. І найбільшою загрозою їх життю несли не білі поліцейські, як про це наголошували активісти та деякі провідні ЗМІ. Найбільшими вбивцями афроамериканців були темношкірі злочинці, які вбивали своїх же «побратимів», які мешкали з ними в одних районах.

Так, ще в 2000 році за даними ФБР вбивства у США носили внутрішньорасовий характер. 93,7% від загальної кількості вбитих афроамериканців, були вбиті темношкірими злочинцями, а 86,2% білих американців були вбиті злочинцями із білим кольором шкіри[45]. Така ж тенденція продовжувала існувати й в наступні роки. Так, згідно статистичних даних ФБР за 2015 рік, з 3,167 білих американців вбитих у 2015 році, 2,574 людини були вбиті злочинцями у яких був білий колір шкіри і тільки 500 було вбито афроамериканцями. А з 2,664 вбитих афроамериканців, 2,380 були вбиті темношкірими злочинцями і тільки 229 було вбито злочинцями із білим кольором шкіри[104]. Крім того, згідно статистики Центру по контролю та профілактиці захворювань в США в 2014 році поліція вбила 261 білу людину та 131 темношкіру. З 1999 по 2013 рік поліція вбила білих американців майже в два рази більше ніж темношкірих - 3160 і 1724 відповідно[55]. Професор з кримінології Пітер Москос провів дослідження статистичних даних і виявив, що з травня 2013 року по квітень 2015 року серед застрелених поліцейськими 49% виявилися білими американцями і тільки 30% - темношкірими. Москос підсумовуючи зазначає: «... у білих американців в 1,7 рази більше шансів загинути від рук поліцейських, ніж у афроамериканців»[55]. Журналісти «The Washington Post» провели власні підрахунки і виявили, що в 2015 році від рук

поліції загинуло 987 людей. Серед них білі американці склали 50%, а темношкірі лише 26%[84, с. 79].

Дослідники Ш. Джонс-Еверслі, Дж. Райс, А.К. Адедойн та Л. Джеймс-Таунс виявили негативну тенденцію щодо смертності від вбивств серед молодих афроамериканців віком від 15 до 24 років. Кількість вбивств є надзвичайно високою, особливо у порівнянні з іншими расовими групами в США[73, с. 256]. Так, згідно статистики Центру по контролю та профілактиці захворювань в США, в період з 1970-х років відбувалось збільшення кількості вбивств серед молодих афроамериканців. Згідно статистики ця смертність почала зменшуватись у 2000-х роках. Але починаючи з 2014 року тенденція щодо зниження було порушена. Наступні 3 роки спостерігалось зростання смертності від вбивств, як серед молодих афроамериканців, так і серед чоловіків середнього віку[51].

Враховуючи реальний стан справ, заяви та обвинувачення активістів BLM поліцейських у расизмі є не просто маніпулюванням суспільною думкою, але й відвертою брехнею. «Black Lives Matter» вводило в оману людей, використовуючи їх у власних корисливих цілях. Внаслідок пропаганди ворожнечі, яку посіяли організатори та активісти руху рівень насильства та вбивств у США тільки збільшився. За даним ФБР, в 2015 році рівень насильницьких злочинів на 100.000 осіб зріс на 3,1% порівняно з рівнем 2014 року. Загальна кількість злочинів в країні зросла на 3,9%, порівнюючи з 2014 роком, тим самим порушивши тенденцію попередніх двох років, згідно з якою рівень злочинів стабільно знижувався[56]. І розплачуватись за це довелося саме представникам афроамериканської спільноти. Так, згідно даних ФБР, в 2014 році в США було вбито 6,095 темношкірих американців, а вже в 2015 році ця цифра зросла до 7,039 чоловік[94; 95].

Таліб Старкс дає наступну характеристику руху «Black Lives Matter»: «Це «астротурфний» рух, який спрямований на створення агітації расового розколу, масових заворушень, безладів та беззаконня - водночас

проштовхуючи марксистську та антиполіцейську повістку дня, прикриваючись «проблемами темношкірих»[124, с. 29]. Також Старкс згадав про марксистські погляди організаторів громадсько-політичного руху «Black Lives Matter», про які вони самі заявляли, називаючи себе «навченими марксистами»[72]. Враховуючи соціалістичні погляди активістів BLM, немає нічого дивного, що їх рух пропагує насильницькі засоби боротьби та расову ненависть. Як зазначав французький засновник соціальної психології Гюстав Ле Бон більше століття тому назад: «Не можна бути соціалістом, не маючи ненависті до когось чи до чогось»[10, с. 454].

Саме через це рух має досить окреслену й організовану структуру. Заяви Алісії Гарзи, що рух немає лідера виявилися маніпулятивними. Адже в «Black Lives Matter», дійсно, немає серед лідерів чоловіків, однак він має лідерів жінок. Крім того, сама Гарза відносить себе до сексуальних меншин, бо її чоловік трансгендер. Патрісія Каллорс є одруженою лезбійкою[142]. Рух свідомо наголошує на своїй інклюзивності для всіх меншин, тож серед її членів та локальних керівників дуже багато представників ЛГБТ спільноти та радикальних феміністок. З однієї сторони, такий підхід не є злочином. Однак, це не змінює того факту, що рух є централізованим й організатори руху відкрито наголошують не стільки на проблемах своєї спільноти, а на прагненні вирішити свої проблеми за рахунок інших громадян США, зокрема й наносячи шкоду самій афроамериканській спільноті.

Рух виступає проти «нуклеарної сім'ї», як прояву нав'язаного стереотипу Західної цивілізації[19]. І це в той момент, коли найбільшою проблемою серед афроамериканської спільноти є відсутність повноцінної сім'ї. Соціологи П. А. Томас, Е. М. Крампе та Р. Р. Ньютон у своєму дослідженні зазначали, що починаючи з 70-х років ХХ століття кількість дітей, які зростають без одного із батьків значно зросла. На початку 2000-х років афроамериканські діти в 11 разів частіше ніж їх білі однолітки були народжені поза шлюбом і виховувалися лише одним із батьків. Частіше за все діти залишаються з

мамою. Крім того, афроамериканські тата частіше ніж білі не відвідують своїх дітей або навіть не знають про їх народження[135, с. 530]. Це дуже негативно впливає на подальшу долю дітей. Через недостатню увагу та любов, вони частіше за своїх білих однолітків стають на шлях злочинності, яка в кінцевому рахунку призводить до високої смертності у афроамериканській спільноті. Замість вирішення проблеми виховання дітей, представники BLM своїми ідеями тільки допомагають винищувати свою ж спільноту.

Але найприкріше те, що розквіт цього руху відбувався при президентстві першого темношкірого президента США Барака Обама. І хоча в 2014 році він закликав протестувальників припинити насилля, однак, приймаючи в кінці року активістів «Black Lives Matter» у Білому Домі, він фактично легітимізував цей рух в очах громадськості. «Він не хотів нас розчарувати, він заявив:«Продовжуйте розповідати владі правду», - переповідала свою розмову з Обамою активістка BLM Бріттані Пакнетт Каннінгем[54]. А в лютому 2016 року Обама, зустрічаючись з активістами BLM дав їм наступну характеристику:«Вони набагато кращі організатори, ніж я, коли був у їхньому віці, і я впевнений, що вони збираються підняти Америку на нові вершини»[79]. На жаль, такі кроки стали фатальними для багатьох афроамериканців, які гинули від перестрілок у своїх районах через зростання злочинності. Вона ж, у свою чергу, була наслідком дій руху «Black Lives Matter» та зменшення активності американської поліції, яка через суспільні гоніння перестала діяти на випередження злочинів. Якби організатори та активісти цього громадсько-політичного руху дійсно хотіли б зберегти життя афроамериканців, вони мали б не громити свої власні оселі та міста, а намагатися порозумітися з поліцією та співпрацювати з ними для підвищення безпеки у районах, де щільно проживає спільнота афроамериканців. Натомість «вершини», про які казав Обама, перетворилися в ще більш масові заворушення, які відбувалися в 2020 році, після смерті афроамериканця Джорджа Флойда.

25 травня 2020 року в Міннеаполісі під час затримання поліцейськими помер Джордж Флойд. Його затримали за використання фальшивих доларів при розрахунку в крамниці. Всі провідні ЗМІ облетіли кадри, як поліцейський Дерек Шовін під час затримання стискав коліном шию Флойда. Дж. Флойд у цей час кричав, що не може дихати. Майже одразу це спричинило початок масових погромів підбурюванні «Black Lives Matter». До них одразу приєдналися «альт-ліві» рухи головним чином «Антифа». Міннеаполіс перетворився на «поле битви» і палаючі магазини підсвітлювали місто не одну ніч. Було розграбовано й знищено величезну кількість приватної власності. Були нанесені мільйонні збитки місту. Такі ж погроми одразу почалися й в інших містах. Найбільше розграбовували магазини роздрібною торгівлі. Одна з найбільших компаній в цій сфері «Target» вже 31 травня була вимушена закрити 175 магазинів в 13 різних штатах[87]. В більшості випадках погроми відбувалися у містах, де більшість в органах місцевої влади належала представникам від Демократичної партії США.

Президент Дональд Трамп одразу почав закликати місцеву владу до рішучих заходів задля припинення безладів. Однак, мери міст та губернатори, які були обраними від Демократичної партії рішуче відмовлялися вводити національну гвардію для наведення порядку. Крім того, представники місцевої влади заявляли, що погромами займаються прихильники панування білої раси. Мер Міннеаполіса Якоб Фрей, 30 травня заявив у своєму Твіттері: «Наданий момент ми боремося проти білих «супримасистів», підбурювачів зі сторони уряду та навіть іноземних агентів, які хочуть зруйнувати наше місто і наш регіон»[90]. Численні відео з місць погромів не фіксували жодного білого націоналіста. Та навіть, якщо б такі з'явилися, довго в оточенні прихильників «Black Lives Matter» вони б не протримались. Заяви мера Фрея та його колег по партії не відповідали дійсності й були не просто брехнею, а й відвертою маніпуляцією.

Цікаво й інше. Хоча у погромах і пограбуваннях приймали участь в основному незаможні афроамериканці з бідних районів, у великих містах, як Нью-Йорк або Портленд, серед погромників виявилася велика кількість молодих американців із заможних сімей. Також серед погромників була велика кількість студентів [60]. Всі ці факти демонструють, що погроми та популярність BLM пов'язана не стільки з бідністю афроамериканців, скільки завдяки маніпуляціям та ідеям, які, в тому числі, викладають в американських закладах освіти.

Такими маніпуляціями займалися й провідні американські ЗМІ. Журналісти вели прямі включення, коли позаду палали магазини й паралельно казали, що протести відбуваються «переважно мирно». Така відверта брехня можливо була б нормальним явищем для тоталітарної держави, але не для Сполучених Штатів. Таке висвітлення «протестів» від журналістів та частини політиків викликало відверте здивування. Але враховуючи, що через пів року мали відбуватися президентські вибори - все ставало очевидним. Керівники «Black Lives Matter» майже одразу стали активними учасниками передвиборчих перегонів, агітуючи за кандидата від Демократичної партії США Джозефа Байдена. Крім того, на сайті руху закликали перераховувати свої гроші й у фонди інших політиків від Демократичної партії, які балотувалися в Конгрес та органи місцевого самоврядування. Організатори BLM фактично відповідали за політичну мобілізацію афроамериканського населення США на користь однієї із партій. Крім того, одна з активісток BLM Корі Буш обрала в листопаді 2020 року до Палати представників у складі Демократичної партії США [64].

Така активна діяльність «Black Lives Matter» в суспільно-політичній площині принесла чимало дивідентів своїм організаторам. На початку 2021 року в ході журналістського розслідування з'ясувалося, що одна із лідерів BLM Патрісія Каллорс разом із своєю дружиною (також активісткою) придбали за останні декілька років чотири елітних будинки загальною

вартістю 3,2 мільйона доларів[142]. Характерно, що ці будинки знаходяться в елітних районах, де живуть заможні американці, яких сама Каллорс, будучи переконаною марксисткою, звинувачувала у надмірному багатстві. Крім того, як з'ясували журналісти «New York Post», на початку 2021 року Каллорс цікавилася у придбанні будинку на елітному курорті на Багамах, де мають будинки різні знаменитості зі США. Ця новина приголомшила деяких активістів «Black Lives Matter». Голова Нью-йоркського відділу BLM Хок Ньюсом заявив, що така інформація є серйозним ударом як для рядових активістів, так і для репутації організації загалом[142].

Через діяльність організаторів «Black Lives Matter» та поведінку політиків від Демократичної партії, частина американських міст протягом всього літа 2020 року була ареною бойових дій. Збитки нараховувалися сотнями мільйонів доларів. Заради досягнення своїх корисливих політичних цілей політики та активісти руху готові були жертвувати добробутом своїх громадян. Крім того, організатори BLM одразу після смерті Джорджа Флойда закликали до ліквідації частини поліцейських департаментів та значного скорочення їх фінансування. Ці вимоги були справжнім подарунком для злочинців, що й спричинило нову хвилю смертності серед афроамериканської спільноти.

За пів року з моменту початку протестів в Міннеаполісі кількість вбивств у місті збільшилася на 50%. Більше 500 чоловік зазнали кульових поранень, що є найвищим показником за 10 років. Було здійснено 4600 злочинів, в тому числі сотні автомобільних викрадень та пограбувань [28]. Теж саме відбувалося й в інших містах. Хвиля насильства захлинула Америку. В 2020 році спостерігалось найбільше зростання кількості вбивств за всю історію США. І знову афроамериканці склали непропорційну велику кількість жертв вбивств. В 2020 році було вбито 8600 афроамериканців, що було на 1000 осіб більше, ніж в 2019 році. Найбільший рівень насильства був у містах, де влада належить представникам Демократичної партії США, які

категорично відмовлялися боротися з погромами. Для прикладу, в Чикаго 80% жертв перестрілок були афроамериканці. В Нью-Йорку 71% жертв перестрілок є афроамериканці. Хоча афроамериканці складають лише 26% від всього населення Нью-Йорка[25]. Все це є результатом обмеження діяльності поліції через прямі накази органів місцевої влади.

Заклики обмежити діяльність поліції пояснювалася навмисним вбивством поліцейськими Джорджа Флойда. Але суд, який розпочався 29 березня 2021 року в Міннеаполісі виявив нові факти, які спростовують багато тез, які озвучували активісти «Black Lives Matter». З'ясувалося, що під час затримання Флойд мав при собі ще й наркотики, що стало відомо після перегляду зовнішніх камер спостереження на вулиці. Під час затримання Флойд викидав пакетики з наркотиками непомітно для поліцейських. Під час затримання Флойд почав здійснювати супротив. Він не хотів сідати до машини. Флойд казав, що йому не вистачає повітря, тому він боїться сідати в машину. Поліцейські, для того щоб заспокоїти Флойда, спустили скло у всіх вікнах машини, щоб салон автомобіля добре продувався. Поліцейські запевнили Флойда, що в машині буде достатньо повітря. Але Флойд все одно продовжив чинити опір при намаганнях поліцейських посадити його в машину. Внаслідок цього поліцейські вимушені були його покласти на землю, доки він не заспокоїться[30].

Крім того, під час тримання, на землі Флойд заявив, що з'їв занадто багато наркотиків. Саме вживання наркотиків й могла негативно вплинути на стан здоров'я Флойда. Судмедекспертиза знайшла в крові Флойда смертельне перевищення рівня фентанілу та метанфетаміну. Перевищення наркотичних засобів у крові Флойда і могло спричинити його неадекватну поведінку та негативний вплив на самопочуття. Поліцейські діяли за інструкцією і їх утримання не мало спричинити смерті підозрюваного. Цей прийом застосовували сотню разів не тільки в Міннеаполісі, а й в усіх містах Сполучених Штатів. Тому ніхто не міг припустити, що Флойд несподівано

помре [58]. Маючи доказову базу, можна стверджувати, що причини смерті Флойда були майже такими, як і у випадку Еріка Гарнера в 2014 році.

20 квітня 2021 року присяжні оголосили поліцейського Дерек Шовіна винним у вбивстві Джорджа Флойда. І хоча остаточне покарання має визначити суддя, Дерек Шовін вже подав клопотання про нове судове розслідування по справі Флойда. Адвокат Шовіна - Ерік Нельсон наголосив на численну кількість порушень процедур в процесі судового розгляду справи. Зокрема, у заяві вказується на тиск на присяжних зі сторони конгресвумен від Демократичної партії Максін Вотерс, яка закликала протестувальників у Міннеаполісі вимагати обвинувального вироку. Крім того, вона закликала протестувальників більш активно йти на конфронтацію з владою [112]. Такі заяви взагалі підпадають під заклик до бунту. Однак, крім критики від конгресменів Республіканської партії, інші державні органи ніяк не відреагували на такі заяви Вотерс. Розгляд справи буде продовжуватися, але тиск на суд сьогодні більший, ніж у випадку із розглядом справи поліцейського Даррена Вільсона. Справи щодо смерті Джорджа Флойда, є справжнім випробуванням на незалежність та справедливість для всієї американської судової системи.

Організатори громадсько-політичного руху «Black Lives Matter» заявляють, що їх ціллю є збереження прав та життя афроамериканців. Насправді ж виявилось, що з першого дня існування руху, вони займалися маніпуляціями на расовому тлі та агітацією проти поліції. Діяльність руху в 2014-2015 роках не тільки призвела до збільшення насильства в США, але й мала наслідком збільшення числа жертв серед темношкірого населення. Крім того, криміналістичні данні продемонстрували, що майже 90% всіх афроамериканців гине від вбивць того ж кольору шкіри, а поліцейські, яких звинувачували в упередженому ставленні до афроамериканців, навпаки ставляться до них з більшою пересторогою, ніж до білих американців. Справи про вбивство темношкірих американців, завдяки яким рух «Black Lives Matter»

набрав популярності в США, продемонстрували повну невинуватість поліцейських.

Але, незважаючи на це, популярність руху не просто не зменшилася, але й завдяки маніпуляціям в ЗМІ продовжувала зростати. Частина американських політиків не спромоглась засудити насильницькі дії активістів. Крім того, значна частина політичного істеблішменту, переважно від Демократичної партії США, почала використовувати рух для підвищення своїх рейтингів. Так само корисливо діяли організатори та активісти BLM, які за рахунок своїх агресивних дій змушували політиків легітимізувати їх рух в очах громадськості та почали отримувати від цього політичні дивіденди. Такий стан справ призвів до жахливих наслідків в 2020 році, коли масові погроми, спровоковані активістами BLM, тривали декілька місяців і призвели до безпрецедентного зростання насильства в Сполучених Штатах.

Сповідуючи марксистську ідеологію поєднану з ідеологією расової нетерпимості, громадсько-політичний рух «Black Lives Matter» став фактично одним із різновидів нацистської ідеології. Незасудження та потурання частиною американського політикуму таких рухів може призвести до руйнування конституційних та демократичних основ США. Погроми та насильство в 2014-2015 роках, а також в 2020 році, є свідченням впровадження такого сценарію. Агітація расової нетерпимості є неприпустимою в XXI столітті. І всі рухи та течії, які спекулюють на расових питаннях мають бути засудженні та не мають бути легітимізовані в очах суспільства.

ВИСНОВКИ

Резюмуючи, можна зробити висновок, що сьогодні радикальні громадсько-політичні рухи продовжують набувати політичного впливу в американському суспільстві. Але причиною цьому є не стільки привабливість їхніх ідей серед широких верств населення, скільки штучне нав'язування цих ідей за допомогою засобів масової інформації та частини політичної еліти США. Радикали та екстремісти стали зручною зброєю в руках політиків для досягнення своїх політичних цілей. Активісти цих рухів також мають користь від прихованої співпраці та підтримки від політиків задля досягнення власних

політичних дивідентів. Найбільше ж від такого ситуативного союзу страждають політичні інститути США та звичайні громадяни.

Завдяки систематизації теоретичних засад дослідження американських громадсько-політичних рухів було встановлено, що громадські рухи завжди створювалися для впровадження змін у суспільстві. У свою чергу, зміни в суспільстві реалізуються через державні органи та політичні інститути. Саме тому майже всі громадські рухи, так чи інакше, стають учасниками політичного процесу. Для дієвого донесення своїх вимог до влади громадсько-політичні рухи використовують різні форми протесту. Але ці протести можуть мати як мирну, так і насильницьку форму. Хоча серед більшості Західних дослідників останні пів століття домінує думка про ефективність мирного протесту, суспільно-історична практика демонструє, що в країнах із тоталітарним або жорстко авторитарним політичним режимом мирні протести не будуть мати успіху. Але в демократичних країнах мирні протести - це єдина допустима форма відстоювання власних вимог та поглядів. Саме демократичній устрій політичних та державних інститутів дає змогу громадянам донести своє невдоволення та бути почутими. Мартін Лютер Кінг і організований ним «Рух за громадянські права», сповідуючи тактику мирного протесту, зміг домогтись від вищого політичного керівництва припинити в Сполучених Штатах расову сегрегацію.

Однак було з'ясовано, що сучасні громадсько-політичні рухи в США все більше відмовляються від мирних протестів на користь використання насильства. В ХХ столітті в Сполучених Штатах насильством займалися лише маргінальні радикальні рухи, які не мали широкої підтримки серед населення. Таке насилля засуджувалося як політиками, так і провідними засобами масової інформації. Але сьогодні ситуація змінилася й політичне та вуличне насильство почали виправдовувати ті, хто мав його засудити в першу чергу. Політики та значна частина журналістів почала виправдовувати насильство, захищаючи відвертих злочинців і радикалів та засуджуючи тих, хто

намагається запобігти насильству. Було встановлено, що застосування насильства лідери радикальних рухів пояснюють неможливістю іншим способом донести свої вимоги до уряду США. Однак було виявлено, що ці заяви є відвертою брехнею. А застосування насильства цими рухами доводить, що єдиною метою їх лідерів є досягнення політичної влади будь-якою ціною, незважаючи на думку більшості американців.

Також, було детально розглянуто особливості виникнення та зростання активності протестних та радикальних громадсько-політичних рухів в США. Було визначено, що у своєму розвитку громадсько-політичні рухи пройшли декілька етапів. На першому етапі з 2000 до 2007 року в США не були поширенні масові протестні громадсько-політичні рухи. На другому етапі з 2007 по 2014 рік відбулася активізація та мобілізація широких верств населення. На це вплинула економічна криза 2007 - 2008 року та невдалі дії щодо її вирішення адміністраціями президентів Дж. Буша та Б. Обами. Це стало каталізатором для утворення «Руху Чаювання» в 2009 році та «Захопи Волл-стріт» в 2011 році. Обидва рухи уособлювали в собі наслідки розчарування виборців в Республіканській та Демократичній партіях США та їх здатності врегулювати соціально-економічну кризу. Обидва громадсько-політичних рухи були досить децентралізовані та не мали одного чітко вираженого лідера. Протестна діяльність цих рухів носила переважно мирний характер. Було встановлено, що їх поява та діяльність стала ознакою наростання недовіри рядових виборців до політичного істеблішменту обох провідних партій. Розростання активності рухів посилювала поляризацію в американському суспільстві.

На третьому етапі з 2014 й до сьогодні відбувається хвиля різкої ескалації насильства в американському суспільстві. Цей період характеризується діяльністю «альт-лівих» та «альт-правих» рухів. Їх протистояння було наслідком економічної стагнації в країні, внаслідок невдалої політики адміністрації президента Барака Обами та відсутності

жорсткої реакції на насилля, яке було спричинено діяльністю громадсько-політичних рухів «Black Lives Matter» та «Антифа». Було встановлено, що прихильниками радикальних рухів були переважно вразливі групи населення. Однак серед активістів «альт-лівих» рухів на відміну від «альт-правих» часто зустрічалася молодь із заможних верств населення. Таке поєднання різних верств населення за майновою ознакою свідчить про популярність та поширення радикальних лівих ідей у вищих навчальних закладах США.

Було з'ясовано, що обрання президентом США Дональда Трампа в 2016 році спочатку тільки посилило поляризацію в суспільстві. Але його вдала економічна політика та посилення діяльності правоохоронних органів посприяла зменшенню рівня ескалації політичного насилля. Однак, покласти край активності радикальних рухів не дозволила діяльність значної частини політиків від Демократичної партії США та провідних ЗМІ. Агресивний дискурс та штучне розпалювання журналістами ненависті до будь-яких кроків президента Трампа посилювало радикальні настрої в суспільстві. Негативно відзначилися й правоохоронні органи, які в кінцевому рахунку не поклали край діяльності різним радикальним рухам.

В роботі було розкрито вплив руху «Black Lives Matter» на початок ескалації насильства в США. Масові погроми, які організував рух в 2014 - 2015 році, спричинили небачене зростання насильства та злочинності. Крім того, організатори та активісти руху BLM своїми діями дестабілізують правоохоронну та судову систему США. Вони навмисно маніпулюють фактами та безапеляційно звинувачують поліцейських та суддів в неіснуючому «системному расизмі». Але найбільшими постраждалими від їх діяльності виявилися самі афроамериканці. Через наслідки діяльності руху, смертність серед афроамериканців зросла в рази. З'ясовано, що організатори руху навмисно створюють штучний расовий дискурс та провокують насильство заради досягнення своїх політичних та майнових девідентів.

Погроми, які влаштував BLM в 2020 році ще більше погіршили безпекову ситуацію в країні та особливо в афроамериканській громаді.

Підсумовуючи, можна зазначити, що для припинення політичної кризи в США потрібна консолідація політиків та всіх верств населення. Але перші кроки адміністрації Байдена фактично не покращили внутрішні настрої американців. В той же час «альт-ліві» рухи, які підтримували Демократичну партію США на останніх виборах, почали протестувати вже проти нової обраної адміністрації у Білому Домі. ЗМІ та провідні соціальні мережі почали обмежувати свободу слова всередині США, тим самим, надавши зручний прецедент різним авторитарним лідерам обмежувати свободу слова у своїх країнах.

Замість діалогу, в американському суспільстві посилюється нетерпимість до різних точок зору. За таких умов радикалізація настроїв у суспільстві буде продовжувати посилюватися. Адже неможливість висловлювати своє невдоволення відкрито у публічній площині буде шукати вихід у вуличних протестах та зіткненнях. Криза політичної системи США продовжує існувати і можливі варіанти її вирішення можуть відбутися після проміжних виборів у Конгрес в 2022 році. Саме вони будуть визначати, чи буде продовжуватися криза й надалі, або нарешті почнеться рух до стабілізації політичної ситуації в країні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ І ДЖЕРЕЛ

1. Бакулина А. А. Политическое поведение масс в Соединенных Штатах Америки в начале XXI века (на примере оппозиционного движения «Захвати Уолл-стрит»). Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. 2012. № 12. С. 428-431.
2. Берестова Г. Класифікація політичного протесту. *Studia Politologica Ucraino-Polona*. 2015. Вип. 5. С. 226-332.
3. Божок Н.С. Культурная идентичность городских сообществ исторических реконструкторов. *Урбанистика*. 2019. № 3. С. 18-27.

4. Борисов С.Н. Философское понимание насилия в контексте современного российского самосознания: Доминирующие смыслы и неявные коннотации. Научные ведомости Белгородского государственного университета. Серия: Философия. Социология. Право. 2013. № 16 (159). Выпуск 25. С. 5-15.
5. Бронзино Л.Ю. «Антисоциология» Алена Турена. Вестник Российского университета дружбы народов. Серия: Социология. 2008. №1. С. 87-95.
6. Васильков С. В. Бостонское чаепитие и ретроспектива представлений о нем в американской и английской печати. Известия Смоленского государственного университета. 2012. №.4. С. 183—190.
7. Данько Ю. А. Астротурфінг як інструмент віртуальної маніпуляції та політичної пропаганди в умовах інформаційної доби. Сучасне суспільство. 2015. Вип. 2(1). С. 38-49.
8. Капустин Б. Г. К понятию политического насилия. Полис. Политические исследования. 2003. № 6. С. 6-26.
9. Козловский В. «Захвати Уолл-стрит»: как это было. Русская служба Би-би-си. 2011. URL: https://www.bbc.com/russian/international/2011/11/111117_occupy_wall_street (дата звернення: 08.05.2021).
10. Ле Бон Г. Психология социализма. Харьков: ЭНГРАМ, 1997. 469 с.
11. Межуев В. М. Насилие и свобода в политическом контексте. Полис. Политические исследования. 2004. № 3. С. 104-113.
12. Полтерович В. Гипотеза об инновационной паузе и стратегия модернизации. Вопросы экономики. 2009. № 6. С. 4-22.
13. Прилуцкий В.В. Протестные движения в современной Америке (2009-2019 гг.). Вестник Брянского государственного университета. 2019. №2. С. 75-79.

14. Скобелина Н.А. Общественные движения как объект социологического исследования. Вестник Волгоградского государственного университета. Серия 7: Философия. Социология и социальные технологии. 2010. №1 (11). С. 51-57.
15. Соломатина Е.Н. Конфликт как фактор социальных изменений в теории Алена Турена. Вестник Московского университета. Серия 18. Социология и политология. 2016. №3. С. 4-20.
16. Суворов В. Последняя республика. Почему Советский Союз проиграл Вторую мировую войну. М.: ООО «Издательство «Добрая книга», 2015. 536 с.
17. Хлопов О. А. Ультра-правые движения в США: прошлое и настоящее. Colloquium-journal. 2019. №25 (9). С. 58-62.
18. Цвих В.Ф. Громадянська непокоря як вияв владного потенціалу громадянського суспільства. Трибуна. 2017. №1-2. С. 20-25.
19. About Black Lives Matter. Black Lives Matter. URL: <https://blacklivesmatter.com/about/> (дата звернення: 08.05.2021).
20. Alexander J. K. Samuel Adams: America's Revolutionary Politician. Lanham, Maryland: Rowman & Littlefield, 2002. 224 p.
21. Amadeo K., Anderson S.G. Unemployment Rate by Year Since 1929 Compared to Inflation and GDP. The Balance. 2021. URL: <https://www.thebalance.com/unemployment-rate-by-year-3305506> (дата звернення: 08.05.2021).
22. Antifa - Background. Congressional Research Service. 2018. URL: <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/IF/IF10839/2> (дата звернення: 08.05.2021).
23. Arciniega L. C. Diversity and Inclusion and the Rise of the Alt-Right. Anthropology News. 2017. Vol. 58(1). P. 175-179.

24. Armev D. Give Us Liberty: A Tea Party Manifesto. N.Y.: HarperCollins Publishers, 2010. 265 p.
25. Arora R. These black lives didn't seem to matter in 2020. New York Post. 2021. URL: <https://nypost.com/2021/02/06/these-black-lives-didnt-seem-to-matter-in-2020/> (дата звернення: 08.05.2021).
26. Ashbee E., Dumbrell J. The Obama Presidency and the Politics of Change. Palgrave Macmillan, 2017. 349 p.
27. Astor M., Caron C., Victor D. A Guide to the Charlottesville Aftermath. The New York Times. 2017. URL: <https://www.nytimes.com/2017/08/13/us/charlottesville-virginia-overview.html> (дата звернення: 08.05.2021).
28. Bailey H. Minneapolis violence surges as police officers leave department in droves. The Washington Post. 2020. URL: https://www.washingtonpost.com/national/minneapolis-police-shortage-violence-floyd/2020/11/12/642f741a-1a1d-11eb-befb-8864259bd2d8_story.html (дата звернення: 08.05.2021).
29. Baker, A., Moynihan C., Maslin Nir S. Police Arrest More Than 700 Protesters on Brooklyn Bridge. The New York Times. 2011. URL: <https://web.archive.org/web/20111002092132/http://cityroom.blogs.nytimes.com/2011/10/01/police-arresting-protesters-on-brooklyn-bridge/?hp> (дата звернення: 08.05.2021).
30. Barrett J., Ailworth E. Derek Chauvin Defends Actions With George Floyd in Video Shown at Trial. The Wall Street Journal. 2021. URL: https://www.wsj.com/articles/video-in-derek-chauvin-trial-shows-george-floyd-laughing-inside-shop-11617217905?mod=trending_now_news_2 (дата звернення: 08.05.2021).

31. Beinart P. The Rise of the Violent Left. The Atlantic. 2017. URL: <https://www.theatlantic.com/magazine/archive/2017/09/the-rise-of-the-violent-left/534192/> (дата звернення: 08.05.2021).
32. Beirich H. Blog Wars: The Daily Stormer and its Racist Frenemies. Southern Poverty Law Center. 2015. URL: <https://www.splcenter.org/hatewatch/2015/03/10/blog-wars-daily-stormer-and-its-racist-frenemies> (дата звернення: 08.05.2021).
33. Black W. Confessions of a former neo-Confederate. Vox. 2016. URL: <https://www.vox.com/first-person/2016/9/30/13090100/confederacy-myths-lost-cause> (дата звернення: 08.05.2021).
34. Black Homicide Victimization in the United States: An Analysis of 2015 Homicide Data. Violence Policy Center. 2018. P. 1-11.
35. Blight D. W. Race and Reunion: The Civil War in American Memory. Belknap Press: An Imprint of Harvard University Press, 2001. 528 p.
36. Bray M. Antifa: The Anti-Facist Handbook. Melville House Publishing, 2017. 288 p.
37. Brown L. Proud Boys reportedly getting huge Asian American support due to BLM, Antifa fears. New York Post. 2021. URL: <https://nypost.com/2021/05/05/proud-boys-receiving-huge-asian-american-support-report-says/> (дата звернення: 08.05.2021).
38. Cartwright L. Sex, drugs and hiding from the law at Wall Street protests. New York Post. 2011. URL: <https://nypost.com/2011/10/10/sex-drugs-and-hiding-from-the-law-at-wall-street-protests/> (дата звернення: 08.05.2021).
39. Celona L., Cohen S., Schram J, Jamieson A., Italiano L. Gunman executes 2 NYPD cops in Garner «revenge». New York Post. 2014. URL: <https://nypost.com/2014/12/20/2-nypd-cops-shot-execution-style-in-brooklyn/> (дата звернення: 08.05.2021).

40. Celona L., Conley K., Golding B. Cop cleared in chokehold death of Eric Garner. New York Post. 2014. URL: <https://nypost.com/2014/12/03/cop-cleared-in-eric-garner-chokehold-death/> (дата звернення: 08.05.2021).
41. Charlottesville City Council changes the names of two renamed parks. The Daily Progress. 2017. URL: https://www.dailyprogress.com/news/local/city/charlottesville-city-council-changes-the-names-of-two-renamed-parks/article_9ac64d52-8963-11e8-853a-a3864982745e.html (дата звернення: 08.05.2021).
42. Chavez L. What would Rev. King say about the on-air TV murders? New York Post. 2015. URL: <https://nypost.com/2015/08/28/what-would-rev-king-say-about-the-on-air-tv-murders/> (дата звернення: 08.05.2021).
43. Chia J. White nationalists march through UVA with torches. New York Daily News. 2017. URL: <https://www.nydailynews.com/news/national/white-nationalists-march-uva-torches-article-1.3404681> (дата звернення: 08.05.2021).
44. Corn D. Showdown: The Inside Story of How Obama Fought Back Against Boehner, Cantor, and the Tea Party. William Morrow, 2012. 432 p.
45. Crime in the United States, 2000. Federal Bureau of Investigation. 2001. URL: <https://archives.fbi.gov/archives/news/pressrel/press-releases/crime-in-the-united-states-2000#:~:text=The%20violent%20crime%20rate%20for,percent%20from%20the%201991%20rate> (дата звернення: 08.05.2021).
46. Crime in the United States, 2015. Federal Bureau of Investigation. 2016. URL: <https://ucr.fbi.gov/crime-in-the-u.s/2015/crime-in-the-u.s.-2015/offenses-known-to-law-enforcement/expanded-homicide> (дата звернення: 08.05.2021).
47. Culbertson S. Another right-wing group plans event for Aug. 12. The Cavalier Daily. 2017. URL:

- <https://www.cavalierdaily.com/article/2017/07/another-right-wing-group-plans-event-for-aug-12> (дата звернення: 08.05.2021).
48. Dartmouth's apology to its students' ... attackers. New York Post. 2015. URL: <https://nypost.com/2015/11/19/dartmouths-apology-to-its-students-attackers/> (дата звернення: 08.05.2021).
49. Davies N. Europe at War 1939–1945: No Simple Victory. Pan Books Ltd., 2008. 544 p.
50. Day E. #BlackLivesMatter: the birth of a new civil rights movement. The Guardian. 2015. URL: <https://www.theguardian.com/world/2015/jul/19/blacklivesmatter-birth-civil-rights-movement> (дата звернення: 08.05.2021).
51. Death rates for homicide, by sex, race, Hispanic origin, and age: United States, selected years 1950–2016. Center for Disease Control and Prevention. 2017. URL: <https://www.cdc.gov/nchs/data/hus/2017/029.pdf> (дата звернення: 08.05.2021).
52. Dubenko A. Right and Left on the Violence in Charlottesville. The New York Times. 2017. URL: <https://www.nytimes.com/2017/08/14/us/politics/trump-charlottesville-left-right-react.html> (дата звернення: 08.05.2021).
53. Duff N.J. Reflections on Kait Dugan's «Charlottesville, Virginia». Theology Today. 2018. Vol. 74(4). P. 311–320.
54. Eilperin J., Jaffe G. Obama after Ferguson: Youth leaders urge president to be «more out in front» on race. The Washington Post. 2014. URL: https://www.washingtonpost.com/politics/obama-after-ferguson-youth-leaders-urge-president-to-be-more-out-in-front-on-race/2014/12/01/eca65690-7980-11e4-84d4-7c896b90abdc_story.html (дата звернення: 08.05.2021).

55. Elder L. The truth about cops killing blacks. WorldnetDaily. 2016. URL: <https://www.wnd.com/2016/07/the-truth-about-cops-killing-blacks/#LWc1WAI0IYWi4UVq.99> (дата звернення: 08.05.2021).
56. FBI Releases 2015 Crime Statistics. Federal Bureau of Investigation. 2016. URL: <https://www.fbi.gov/news/pressrel/press-releases/fbi-releases-2015-crime-statistics#:~:text=The%202015%20statistics%20show%20the,crime%20rate%20declined%203.4%20percent> (дата звернення: 08.05.2021).
57. Fitz-Gibbon J. New video shows Capitol protesters coordinating «to take this building». New York Post. 2021. URL: <https://nypost.com/2021/01/13/capitol-rioters-coordinate-to-take-this-building-in-video/> (дата звернення: 08.05.2021).
58. Fitz-Gibbon J. Defense claims George Floyd said «I ate too many drugs» during fatal bust. New York Post. 2021. URL: <https://nypost.com/2021/04/07/defense-claims-george-floyd-admitted-drug-use-prior-to-death/> (дата звернення: 08.05.2021).
59. Flanders L. At the Tea Party. OR Books, 2010. 357 p.
60. Fonrouge G. Inside the privileged lives of protesters busted for rioting in Manhattan. New York Post. 2020. URL: <https://nypost.com/2020/09/09/inside-the-privileged-lives-of-protesters-busted-for-manhattan-riots/> (дата звернення: 08.05.2021).
61. Francescani C. Insight: Can Occupy Wall Street survive? Reuters. 2012. URL: <https://www.reuters.com/article/us-usa-occupywallstreet-idUSBRE85606J20120607> (дата звернення: 08.05.2021).
62. Fuentes M., Frank A. G. Ten theses on social movements. World Development. 1989. Vol. 17(2). P. 179–191.

63. Gabbatt A., McVeigh K. Occupy Wall Street: dozens arrested on one-year anniversary. The Guardian. 2012. URL: <https://www.theguardian.com/world/2012/sep/17/occupy-wall-street-arrests-anniversary> (дата звернення: 08.05.2021).
64. Garger K. BLM activist Cori Bush wins in Missouri, becomes state's first black congresswoman. New York Post. 2020. URL: <https://nypost.com/2020/11/03/blm-activist-cori-bush-becomes-missouris-first-black-congresswoman/> (дата звернення: 08.05.2021).
65. Greene L. Charleston massacre suspect wanted to 'start a civil war'. New York Post. 2015. URL: <https://nypost.com/2015/06/18/suspect-in-church-shooting-had-apartheid-era-jacket-patches/> (дата звернення: 08.05.2021).
66. Hawley G. Making Sense of the Alt-Right. Columbia University Press, 2017. 232 p.
67. Hundreds Protest Neo-Nazi National Socialist Movement in Lansing. Media Mouse. 2006. URL: <https://mediamousearchive.wordpress.com/2006/04/24/hundreds-protes/> (дата звернення: 08.05.2021).
68. Heim, J., Silverman E., Shapiro T. R., Brown E. One dead as car strikes crowds amid protests of white nationalist gathering in Charlottesville; two police die in helicopter crash. The Washington Post. 2017. URL: https://www.washingtonpost.com/local/fights-in-advance-of-saturday-protest-in-charlottesville/2017/08/12/155fb636-7f13-11e7-83c7-5bd5460f0d7e_story.html (дата звернення: 08.05.2021).
69. Hobson J. Are All the Women Still White?: Rethinking Race, Expanding Feminisms. Albany : State University of New York Press, 2016. 346 p.
70. Iannelli J. Proud Boys Leader Has Raised Basically No Money for Miami Congressional Run. Miami New Times. 2020. URL: <https://www.miaminewtimes.com/news/proud-boys-leader-enrique-tarrio->

raises-almost-nothing-for-2020-miami-congress-run-11482347 (дата звернення: 08.05.2021).

71. Illing S. «They have no allegiance to liberal democracy»: An expert on antifa explains the group. Vox. 2017. URL: <https://www.vox.com/2017/8/25/16189064/protests-george-floyd-antifa-president-trump> (дата звернення: 08.05.2021).
72. Jacobs E. BLM co-founder Patrisse Cullors requests meeting with Joe Biden, Kamala Harris. New York Post. 2020. URL: <https://nypost.com/2020/11/12/blm-co-founder-patrisse-cullors-requests-biden-harris-meeting/> (дата звернення: 08.05.2021).
73. Jones-Eversley S.D., Rice II J., Adedoyin A.C., James-Townes L. Premature Deaths of Young Black Males in the United States. Journal of Black Studies. 2020. Vol. 51(3). P. 251–272.
74. Kavanaugh S. D. The Man Bringing Back the Nazi Movement in America. Vocativ. 2014. URL: <https://www.vocativ.com/usa/race/man-bringing-back-nazi-movement-america/> (дата звернення: 08.05.2021).
75. Knox P., Ibrahim M. FIRE & FURY Antifa mob waves chilling sign vowing REVENGE as they smash Dem HQ, burn US flags and chant «f*** Joe Biden». The Sun. 2021. URL: <https://www.the-sun.com/news/2180598/antifa-burn-american-flags-colorado-capitol-protests-portland-seattle/> (дата звернення: 08.05.2021).
76. Koch, K. Poll: Whites, blacks differ on quality of race relations. CNN. 1997. URL: <http://edition.cnn.com/US/9706/10/gallup.poll/> (дата звернення: 08.05.2021).
77. LaFree G. Is Antifa a Terrorist Group? Society. 2018. Vol. 55(3). P. 248-252.

78. Lane K., Williams Y., Hunt A.N., Paulk A. The Framing of Race: Trayvon Martin and the Black Lives Matter Movement. *Journal of Black Studies*. 2020. Vol. 51(8). P. 791 - 812.
79. Lartey J. Obama on Black Lives Matter: they are «much better organizers than I was». *The Guardian*. 2016. URL: <https://www.theguardian.com/us-news/2016/feb/18/black-lives-matter-meet-president-obama-white-house-justice-system> (дата звернення: 08.05.2021).
80. League of the South Core Beliefs Statement. League of the South. URL: <https://web.archive.org/web/20080615205851/http://dixienet.org/New%20Site/corebeliefs.shtml> 6. (дата звернення: 08.05.2021).
81. Lebron, C. J. *The Making of Black Lives Matter: A Brief History of an Idea*. New York: Oxford University Press, 2017. 216 p.
82. Lepore J. *The Whites of Their Eyes: The Tea Party's Revolution and the Battle over American History*. Princeton University Press, 2010. 224 p.
83. Lovelace R. Ferguson Protesters Respond to Grand Jury Decision with Gunshots, Destruction, Looting. *National Review*. 2014. URL: <https://www.nationalreview.com/corner/ferguson-protesters-respond-grand-jury-decision-gunshots-destruction-looting-ryan/> (дата звернення: 08.05.2021).
84. Mac Donald H. *The War on Cops: How the New Attack on Law and Order Makes Everyone Less Safe*. New York: Encounter Books, 2016. 269 p.
85. Main T. J. *The rise of the Alt-Right*. Brookings Institution Press, 2018. 313 p.
86. Maniace L. Cops arrest, Mace demonstrators as Wall Street protests turn violent. *New York Post*. 2011. URL: <https://nypost.com/2011/10/06/cops-arrest-mace-demonstrators-as-wall-street-protests-turn-violent/> (дата звернення: 08.05.2021).

87. Moore C. Target closes 175 stores nationwide after Minneapolis protests. Fox Business. 2020. URL: <https://www.foxbusiness.com/markets/target-closes-stores-nationwide-minneapolis-protests> (дата звернення: 08.05.2021).
88. Moore D. L., Cullors P. 5 ways to never forget Ferguson – and deliver real justice for Michael Brown. The Guardian. 2014. URL: <https://www.theguardian.com/commentisfree/2014/sep/04/never-forget-ferguson-justice-for-michael-brown> (дата звернення: 08.05.2021).
89. Moyer J. Wm. The mysterious Klansman imagining a kinder, gentler KKK. The Washington Post. 2014. URL: <https://www.washingtonpost.com/news/morning-mix/wp/2014/11/11/imagining-a-kindler-gentler-kkk/> (дата звернення: 08.05.2021).
90. McFall C. Minneapolis mayor says «white supremacists», «out of state instigators» behind protests, but arrests show different story. Fox News Channel. 2020. URL: <https://www.foxnews.com/politics/minneapolis-jacob-frey-white-supremacists-out-of-state-instigators-george-floyd-protests> (дата звернення: 08.05.2021).
91. McKinley J. Jeff Hall, a Neo-Nazi, Is Killed, and His Young Son is Charged. The New York Times. 2011. URL: <https://www.nytimes.com/2011/05/11/us/11nazi.html> (дата звернення: 08.05.2021).
92. McManus B. Avoidable Mayhem. City Journal. 2017. URL: <https://www.city-journal.org/html/avoidable-mayhem-15394.html> (дата звернення: 08.05.2021).
93. Milbank D. D.C.'s Occupy protest, attracting only the usual suspects. The Washington Post. 2011. URL: <https://www.washingtonpost.com/opinions/dcs-occupy-protest-attracting->

only-the-usual-suspects/2011/10/11/gIQAVgYPdL_story.html (дата звернення: 08.05.2021).

94. Murder Victims by Race, Ethnicity, and Sex, 2015. Crime in the United States, 2015. Federal Bureau of Investigation. 2016. URL: https://ucr.fbi.gov/crime-in-the-u.s/2015/crime-in-the-u.s.-2015/tables/expanded_homicide_data_table_1_murder_victims_by_race_ethnicity_and_sex_2015.xls (дата звернення: 08.05.2021).
95. Murder Victims by Race, Ethnicity, and Sex, 2014. Crime in the United States, 2014. Federal Bureau of Investigation. 2015. URL: https://ucr.fbi.gov/crime-in-the-u.s/2014/crime-in-the-u.s.-2014/tables/expanded-homicide-data/expanded_homicide_data_table_1_murder_victims_by_race_ethnicity_and_sex_2014.xls (дата звернення: 08.05.2021).
96. Murdock D. Stop the Zimmerman Debates. National Review. 2013. URL: <https://www.nationalreview.com/2013/08/stop-zimmerman-debates-deroy-murdock/> (дата звернення: 08.05.2021).
97. Neiwert D. Alt-America: the rise of the radical Right in the age of Trump. London: Verso, 2017. 456 p.
98. Ngo A. C. Unmasked: Inside Antifa's Radical Plan to Destroy Democracy. Center Street, 2021. 320 p.
99. O'Hara J.M. A New American Tea Party: The Counterrevolution Against Bailouts, Handouts, Reckless Spending, and More Taxes. John Wiley & Sons, Inc., 2010. 336 p.
100. Pape R. A., Ruby K. The Capitol Rioters Aren't Like Other Extremists. The Atlantic. 2021. URL: <https://www.theatlantic.com/ideas/archive/2021/02/the-capitol-rioters-arent-like-other-extremists/617895/> (дата звернення: 08.05.2021).

101. Perez C. «What sent me over the top was the church shooting»: On-air killer wanted a «race war». New York Post. 2015. URL: <https://nypost.com/2015/08/26/on-air-killer-wanted-race-war-after-charleston-massacre/> (дата звернення: 08.05.2021).
102. Philips C. Institutional Racism and Ethnic Inequalities: An Expanded Multilevel Framework. Journal of Social Policy. 2011. Vol.40 (1). P. 173-192.
103. Queally J., John P., Oreskes B., Zahniser D. Violence by far-left protesters in Berkeley sparks alarm. Los Angeles Times. 2017. URL: <https://www.latimes.com/local/lanow/la-me-ln-berkeley-protests-20170827-story.html> (дата звернення: 08.05.2021).
104. Race, Ethnicity, and Sex of Victim by Race, Ethnicity, and Sex of Offender, 2015. Federal Bureau of Investigation. 2016. URL: https://ucr.fbi.gov/crime-in-the-u.s/2015/crime-in-the-u.s.-2015/tables/expanded_homicide_data_table_6_murder_race_and_sex_of_victim_by_race_and_sex_of_offender_2015.xls (дата звернення: 08.05.2021).
105. Rahman, K. «F*** you, you filthy white f***!» Black Lives Matter protesters scream epithets at white students studying in Dartmouth library. Daily Mail. 2015. URL: <https://www.dailymail.co.uk/news/article-3321190/F-filthy-white-s-Black-Lives-Matter-protesters-scream-epithets-white-students-studying-Dartmouth-library.html> (дата звернення: 08.05.2021).
106. Reynolds G. H. Tea Parties: Real Grassroots. New York Post. 2009. URL: <https://nypost.com/2009/04/13/tea-parties-real-grassroots/> (дата звернення: 08.05.2021).

107. Rosario F. NYPD raiders roust OWS rabble. New York Post. 2011. URL: <https://nypost.com/2011/11/15/nypd-raiders-roust-ows-rabble/> (дата звернення: 08.05.2021).
108. Rosenbaum S., Li D. K., Fredericks B. «I have to do it!»: Suspect in killing of 9 at historic black church. New York Post. 2015. URL: <https://nypost.com/2015/06/18/suspect-captured-in-killing-of-9-at-historic-black-church/> (дата звернення: 08.05.2021).
109. Rubin J. Occupy Wall Street: Does anyone care about the anti-Semitism? The Washington Post. 2011. URL: https://www.washingtonpost.com/blogs/right-turn/post/occupy-wall-street-does-anyone-care-about-the-anti-semitism/2011/03/29/gIQA43p8rL_blog.html (дата звернення: 08.05.2021).
110. Rufo C. F. Anarchy in Seattle. City Journal. 2020. URL: <https://www.city-journal.org/antifa-seattle-capitol-hill-autonomous-zone> (дата звернення: 08.05.2021).
111. Ruiz M. Seattle police chief: «Leaving the precinct was not my decision». Fox News Channel. 2020. URL: <https://www.foxnews.com/us/seattle-police-chief-leaving-precinct> (дата звернення: 08.05.2021).
112. Ruiz M. Derek Chauvin files for new trial in death of George Floyd. Fox News Channel. 2021. URL: <https://www.foxnews.com/us/derek-chauvin-files-for-new-trial-george-floyd> (дата звернення: 08.05.2021).
113. Salazar P.-J. The Alt-Right as a Community of Discourse. Javnost - The Public. 2018. Vol. 25 (1-2). P. 135-143.
114. Salter J. Prosecutor: No charges for officer in Michael Brown's death. Associated Press. 2020. URL: <https://apnews.com/article/darren-wilson->

- shootings-police-race-and-ethnicity-st-louis-38cbd0d2a9e50445bd2d875e1c48f89a (дата звернення: 08.05.2021).
115. «Saluting» the Republic of CHAZ and other commentary. New York Post. 2020. URL: <https://nypost.com/2020/06/18/saluting-the-republic-of-chaz-and-other-commentary/> (дата звернення: 08.05.2021).
116. Sandifer P., Graham J. Neoreaction a Basilisk Essays on and Around the Alt-Right. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2018. 414 p.
117. Schoen D.E., Caddell P.H. One and Done: To Be a Great President, Obama Should Not Seek Re-election in 2012. Washington Post. 2010. URL: https://www.washingtonpost.com/wp-dyn/content/article/2010/11/12/AR2010111202846_pf.html (дата звернення: 08.05.2021).
118. Seifman D. Mayor Bloomberg says Occupy Wall Street protesters can stay indefinitely. New York Post. 2011. URL: <https://nypost.com/2011/10/10/mayor-bloomberg-says-occupy-wall-street-protesters-can-stay-indefinitely/> (дата звернення: 08.05.2021).
119. Shannon J. Who are the Proud Boys? Far-right group has concerned experts for years. USA Today. 2020. URL: <https://www.usatoday.com/story/news/nation/2020/09/30/who-proud-boys-group-mentioned-debate-has-violent-history/5868406002/> (дата звернення: 08.05.2021).
120. Sherman J. Bachmann forms Tea Party Caucus. Politico. 2010. URL: <https://www.politico.com/story/2010/07/bachmann-forms-tea-party-caucus-039848> (дата звернення: 08.05.2021).
121. Short J. F., Hughes L. A. Antifa, Street Gangs, and the Importance of Group Processes. Society. 2018. Vol. 55(3). P. 253-255.

122. Sorkin A.R. Occupy Wall Street: A Frenzy That Fizzled. The New York Times. 2012. URL: <https://dealbook.nytimes.com/2012/09/17/occupy-wall-street-a-frenzy-that-fizzled/?mtrref=www.google.com&assetType=PAYWALL&mtrref=dealbook.nytimes.com&gwh=CA68DCC3B2D8BD775EA5F7E5A587C5ED&gwt=pay&assetType=PAYWALL> (дата звернення: 08.05.2021).
123. Smelser N. J. Theory of Collective Behavior. London : Routledge, 2013. 436 p.
124. Starks T., McInnes G. Black Lies Matter: Why Lies Matter to the Race Grievance Industry. CreateSpace Independent Publishing Platform, 2016. 190 p.
125. Statement by President Trump. The White House. 2017. URL: <https://trumpwhitehouse.archives.gov/briefings-statements/statement-president-trump/> (дата звернення: 08.05.2021).
126. Stern A. M. Proud Boys and the White Ethnostate: How the Alt-Right Is Warping the American Imagination. Beacon Press, 2019. 192 p.
127. Suhay E., Blackwell A., Roche C., Bruggeman L. Forging Bonds and Burning Bridges: Polarization and Incivility in Blog Discussions About Occupy Wall Street. American Politics Research. 2015. Vol. 43(4). P. 643-679.
128. Sullivan C.J., Celona L., Saul J., Tacopino J. Kin knew cop killer was ticking time bomb. New York Post. 2014. URL: <https://nypost.com/2014/12/21/cop-killer-was-disturbed-and-had-violent-criminal-history/> (дата звернення: 08.05.2021).
129. Sullivan A. The Boston Rally Exposed the Left's Intolerance of Free Speech. Intelligencer. 2017. URL: <https://nymag.com/intelligencer/2017/08/the-boston-rally-and-the-lefts-intolerance-of-free-speech.html> (дата звернення: 08.05.2021).

130. Swenson A. Kamala Harris said protests should continue, not riots. Associated Press. 2020. URL: <https://apnews.com/article/fact-checking-afs:Content:9579800331> (дата звернення: 08.05.2021).
131. Tabachnick R. Nullification, Neo-Confederates, and the Revenge of the Old Right. Political Research Associates. 2013. URL: <http://www.politicalresearch.org/2013/11/22/nullification-neo-confederates-and-the-revenge-of-the-old-right> (дата звернення: 08.05.2021).
132. Taranto J. The Left's Nervous Breakdown. Obama has failed, and his supporters are turning to nihilism. The Wall Street Journal. 2011. URL: <https://www.wsj.com/articles/SB10001424052970203633104576625132698318672> (дата звернення: 08.05.2021).
133. Tattered Robes: The State of the Ku Klux Klan in the United States. Anti-Defamation League. 2016. URL: <https://www.adl.org/sites/default/files/documents/assets/pdf/combating-hate/tattered-robos-state-of-kkk-2016.pdf> (дата звернення: 08.05.2021).
134. The Ferguson Collapse. National Review. 2014. URL: https://www.nationalreview.com/2014/10/ferguson-collapse-editors/?itm_source=parsely-api (дата звернення: 08.05.2021).
135. Thomas P. A., Krampe E. M., Newton R. R. Father Presence, Family Structure, and Feelings of Closeness to the Father among Adult African American Children. *Journal of Black Studies*. 2008. Vol. 38(4). P. 529-546.
136. Thrush G. New Outcry as Trump Rebukes Charlottesville Racists 2 Days Later. The New York Times. 2017. URL: <https://www.nytimes.com/2017/08/14/us/politics/trump-charlottesville-protest.html> (дата звернення: 08.05.2021).
137. Tilly C. *Social Movements, 1768—2004*. Paradigm Publishers, 2004. 262 p.

138. Totten M. J. Children of the Revolution. City Journal. 2016. URL: <https://www.city-journal.org/html/children-revolution-14786.html> (дата звернення: 08.05.2021).
139. Tuttle I. Darren Wilson's Words. National Review. 2014. URL: <https://www.nationalreview.com/2014/11/darren-wilsons-words-ian-tuttle/> (дата звернення: 08.05.2021).
140. Unemployment rate in the United States from 1990 to 2020. Statista Research Department. 2021. URL: <https://www.statista.com/statistics/193290/unemployment-rate-in-the-usa-since-1990/> (дата звернення: 08.05.2021).
141. Video Shows NYC Protesters Chanting for «Dead Cops». NBC 4 New York. 2014. URL: <https://www.nbcnewyork.com/news/local/eric-garner-manhattan-dead-cops-video-millions-march-protest/2015303/> (дата звернення: 08.05.2021).
142. Vincent I. Inside BLM co-founder Patrisse Khan-Cullors' million-dollar real-estate buying binge. New York Post. 2021. URL: <https://nypost.com/2021/04/10/inside-blm-co-founder-patrisse-khan-cullors-real-estate-buying-binge/> (дата звернення: 08.05.2021).
143. Voters moving against Occupy movement. Public Policy Polling. 2011. URL: https://www.publicpolicypolling.com/wp-content/uploads/2017/09/PPP_Release_US_11161023.pdf (дата звернення: 08.05.2021).
144. Weisman, J. GOP in Lead in Final Lap. The Wall Street Journal. 2010. URL: <https://www.wsj.com/articles/SB10001424052702303550904575562493014465942> (дата звернення: 08.05.2021).
145. Welty E., Bolton M., Nayak M., Malone C. Occupying Political Science: The Occupy Wall Street Movement from New York to the World. Palgrave Macmillan, 2013. 304 p.

146. Woodhill L. Obama Wins The Gold For Worst Economic Recovery Ever. Forbes. 2012. URL: https://www.forbes.com/sites/louiswoodhill/2012/08/01/obama-wins-the-gold-for-worst-economic-recovery-ever/?sh=29abb6883ca2&fbclid=IwAR0N8F_GVP7sJ_1OJ5vsmSLRBviMiNIyFmLE6ihYRCB8gB-F1c8HfZhMXzw (дата звернення: 08.05.2021).
147. Yellin J., Steinhauser P., Preston M., Bolduan K., Bohn K., Snow M., Cohen T. Tea Party favorites win GOP primaries in Delaware, New York. CNN. 2010. URL: <http://edition.cnn.com/2010/POLITICS/09/15/primary.elections/> (дата звернення: 08.05.2021).
148. Zadrozny B. What is the «boogaloo»? How online calls for a violent uprising are hitting the mainstream. NBC News. 2020. URL: <https://www.nbcnews.com/tech/social-media/what-boogaloo-how-online-calls-violent-uprising-are-getting-organized-n1138461> (дата звернення: 08.05.2021).
149. Zernike K. Tea Party Set to Win Enough Races for Wide Influence. The New York Times. 2010. URL: https://www.nytimes.com/2010/10/15/us/politics/15teaparty.html?_r=1&hp (дата звернення: 08.05.2021).